

Werd en wordt, van Roomsche zijde, beweerd, dat de leer der rechtvaardiging alleen door het geloof, zonder de werken der wet; de leer van de toegerekende, volkomene voldoening, gerechtigheid en heilichheid van Christus, die de zondaar door het geloof aanneemt, en waardoor de zondaar rechtvaardig voor God is, evenals had hij nooit zonde gedaan of gekend, ja als had hij al de gehoorzaamheid volbracht die Christus voor hem volbracht, heeft, — zorgeloze en goddelooze menschen maakt; — van Remonstrantsche zijde werd en wordt dezelfde bewering vernomen, zoodra er sprake is van de volharding der Heiligen, uit kracht van de eeuwige verkiezing en de bewaarde genade Gods.

Voor zoover men, in onze dagen, met deze leerstukken zich nog bezig houdt, wordt er veelal in afkeurenden zin over gesproken. Men hecht niet aan de leer, zegt men, als het leven maar in orde is en de Christen zijn geloof toont uit zijne werken.

Dit zou kunnen gelden, zoo men het verband tusschen leer en leven, geloof en werken, maar helder doordacht en doorzag, gelijk daar in den Brief van Jacobus over gesproken wordt. Maar dat is dikwerf niet het geval. Onder den invloed der hedendaagsche zedelijkheidsbegrippen, die, zij het ook bij velen onbewust, in het Pelagianisme geworteld en gegrond zijn, miskent men het verband tusschen leer en leven, en komt men, zonder het veelal te weten of te willen, tot een onafhankelijke zedelijkheidsleer, die zich uit, in vijandelijke critiek op de leer der vrije genade.

De Remonstranten brachten tegen de rechtzinnige leer o.a. in, „dat de leer van de verzekerdheid der volharding en der zaligheid uit haar eigen aard en natuur is een oorkussen des vleesch, en voor de godvruchtigheid en goede zeden, gebeden en andere heilige oefeningen schadelijk; maar daarentegen dat het prijselijk is, daar aan te twijfelen.

In hoofdzaak dus de leer der Roomsche kerk. Het beginsel van de leer der voorwaardelijke verkiezing werkt alzoo door, en beheerscht de gansche leer der zaligheid en het Christelijke leven. Een beginsel, waarvan wij, in onzen tijd, de gevolgtrekkingen eerst recht aanschouwen.

Treffend zeggen de vaders, dat zij, die dit leeren, „betoonen, dat zij de kracht der Goddelijke genade en de werking des inwonenden Heiligen Geestes niet kennen.”

Een uitspraak van groote betekenis, en die wij zeker niet lichtvaardig gebruiken of toepassen mogen.

Maar geen ongeoorloofde of al te stoute uitspraak. Want niet op grond van een bovenmenselijke kennis van het hart onzes naasten, maar op grond van hunne woorden, moet men tot dit vermoeden komen.

De kracht der Goddelijke genade toch werkt in den mensch geheel tegenovergestelde dingen, als hier beweerd worden. Men denke slechts aan het woord van Paulus, II Cor. 7: 10, 11: „Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekeering tot zaligheid, maar de droefheid der wereld werkt den dood. Want ziet, ditzelfde dat gij naar God zijt bedroefd geworden, hoe groote naarstigheid heeft het in u gewrocht, ja verantwoording, ja onlust, ja verlangen, ja ijver, ja wraak; in alles hebt gij uzelf bewezen rein te zijn in deze zaak.”

Wie toont, dit niet te verstaan, en redeneert als de oude en nieuwe Remonstranten, wekt onwillekeurig het vermoeden, dat de kracht der Goddelijke genadewerking des inwonenden Heiligen Geestes, een kracht is, die hij bij ondervinding niet kent.

Maar, afgedacht van dit onderwerpelijk oordeel, hebben ze ook de duidelijke uitspraken der H. Schrift tegen zich. Zij widerspreken, zeggen de Dordsche Vaders, den Apos-

tel Johannes, die uitdrukkelijk leert in zijn eersten zendbrief: *Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen; maar wij weten, dat, als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is; en een iegelijk, die deze hoop op Hem heeft, die reinige zichzelf, gelijk Hij rein is.* (I Joh. 3: 2, 3.)

Ook de practijk moge hier spreken. Men vergelijkte de volken, wier nationaal bestaan en nationale ontwikkeling in het Calvinisme wortelt, met de volken die Roomsche zijn gebleven. Zelfs na de tijden der revolutie is het onderscheid nog in het oog loopend. Frankrijk, België en Nederland, deze drie worden sinds een eeuw door het beginsel des ongeloofs en der revolutie overheerscht, en waar is, zelfs bij de Roomschen het peil van de vroomheid en zuiverheid des levens, over het algemeen, het hoogste? Zelfs kan men in ons eigen land, als men vergelijkingen wil maken tusschen de Roomschen in Limburg en in Holland een merkbaar onderscheid bespeuren in het voordeel van laatstgenoemden.

Ook wanneer men, over het algemeen, op het persoonlijk leven let, is het onderscheid in het oog loopend. Wie zijn de gehate fijnen, die „in alles zonde zien,” zijn het niet bij uitnemendheid zij, die de leer belijden van de volharding der Heiligen? Terecht wordt dan ook, bij de verwerping der dwalingen gewezen op het voorbeeld der Bijbelheiligen in deze woorden: *Daarboven worden deze (de genoemde tegenstanders) wederlegd door de voorbeelden der Heiligen, zoo des Ouden als des Nieuwen Testaments; dewelke, alhoewel zij van hunne volharding en zaligheid zeker waren, nochtans in gebeden en andere oefeningen der godzaligheid gedurig zijn geweest.*

GISPEN.

Stichtelijke Lectuur.

VERZAMELDE GEDACHTEN.

Het is goed voor een jongen boom, dat hij de eerste jaren zijne wortelen diep in den grond schiet en weinige vruchten draagt. Dat spelt den landman eene hoopvolle toekomst.

De hooge roemtaal van eene pas ontdekte ziel is gelijk aan de saprijke ranken van een jeugdigen wijnstok; een wijs hovenier snijdt ze af.

Dit weet ieder eenigszins geoeft Christen bij ervaring, dat het ware leven begint met de zielszucht: „o God! wees mij genadig.” Dat die bede met de jaren aan ernst en diepte wint; dat de innerlijke wasdom voor een groot deel bestaat in eene steeds toenemende kennis aan de diepe verdorvenheid des harten; en dat vóór de poorte des doods die bede om vrije genade wel het innigst oprijzen zal.

Wie geen eigengerechtig Farizeër, maar een ootmoedig tollenaar is, heeft dit niet aan zichzelf, maar aan vrije genade te danken.

Het Farizeïsme is geene kwaal, die bij de bekeering voorgoed opeens wordt uitgebannen; er dient tot aan den jongsten snik tegen gewaakt.

Het Farizeïsme is te gevaarlijker, wanneer het zich in het tollenaarsgewaad gaat hullen.

Er is een hemelsbreed verschil tusschen godzaligheid en bloote godsdienstigheid. Waar de laatste ons kan doen denken aan eenen uiterlijken vorm van Godsvereering, terwijl het hart vreemd van Hem blijft; daar wijst ons de eerste op die gezindheid des gemoeds, om in alles Gods wil te betrachten, en in leven en sterven Hem welbehagelijk te wezen. Laat de godsdienstigheid ruimte genoeg voor huichelarij en dooden letterdienst, de ware godzaligheid daarentegen doordringt het gansche wezen van Gods kinderen, en doet hen God dienen in geest en in waarheid.

Elke zonde is groot: want elke zonde geschiedt tegen den grooten God.

Verlies, zooveel gij wilt, het verlies uwer ziel is het grootste verlies.

De goddeloozen verliezen ten gevalle van hun lichaam, ziel en lichaam; de godvruchtigen, alles om der ziele verlatende, behouden beide.

De overtreding geschiedt, doordien wij in onze verblindheid niet gewaar worden, dat die dingen, welke ons behagen, Gode mishagen.

De onbekeerden beminnen de goden, die zij gemaakt hebben, maar vergeten dien God, die hen gemaakt heeft.

Morgen te willen leven is veel te laat; leef heden.

Arm te zijn in geestelijke dingen, is de ellendigste armoede en vereischt het allergrootste medelijden.

Indien ik ween over een lichaam dat van zijne ziel gescheiden is, hoe moet ik dan niet weenen over eene ziel die van haren God is gescheiden!

Die wijs zijn in hoert en jukkernij, zijn meestal dwazen in ernstige zaken: — ellendige arbeid, waarvan het grootste doel is te doen lachen, en het grootste loon te hooren lachen!

Hetgeen waar uwe gedachten van zelve het meest op spelen, toont de strekking van uw karakter. De mensch is, wat zijne gedachten zijn.

In hoe menig schoon lichaam huist eene leelijke ziel. Het lichaam kan zeer wel gevormd en de ziel zeer misvormd, het lichaam fraai gekleed en de ziel naakt zijn.

De Apostel Johannes schreef aan Gajus: *Voor alle dingen wensch ik, dat gij welvaart en gezond zijt, gelijk uwe ziel welvaart.* 3 Johs. vs. 2; thans echter mogen wij wel tot de meeste Christenen zeggen: Ach, dat uwe ziel zoo wel voer als uw lichaam!

Welk talent of welke middelen God u gegeven heeft, gebruik ze niet tot uw vermaak, maar tot zijn dienst, niet tot uwe eigene, maar tot Gods eer: want zoo gij God de eer er niet van geeft, zoo zult gij de schande er van hebben, en ten laatste uitroepen: „Ach, ware ik nimmer rijk geweest: want mijne rijkdommen hebben mij arm gemaakt: Ach! ware ik nooit een geleerde geweest: want mijne wijsheid heeft mij tot een dwaas gemaakt!”

Alle misbruikte goederen veranderen voor ons in kwalen en kwellingen.

NOTTEN.

AAN EEN VRIEND TE JERUZALEM.

Waarde Friend,

Zooals gewoonlijk, waren de dagen, die op den uitslag der verkiezingen van leden der Staten-Generaal volgden, gewijd aan beschouwingen. Zij die verloren, doen natuurlijk hun best, om een blij gezicht te zetten bij een droevige zaak, en zij die gewonnen, doen hun best, om hun overwinning zoo groot mogelijk te doen voorkomen.

Dit alles is menschelijk en behoort tot het onvolmaakte van het menschzijn, en van de dingen der tegenwoordige bedeeeling.

De Roomschen en de Oud-liberalen zijn er het slechtst afgekomen. Dit feit wordt door allen erkend.

En een ander feit is, dat er op 't oogenblik geen uitzicht bestaat, dat Nederland geregeerd zal worden door een Christelijke Regeering.

Dit moet ge nu niet zoo verstaan, dat er een Regeering zal komen, uitsluitend uit Joden bestaande, of voor het meerendeel bestaande uit Abrahams vleeschelijk zaad.

En ook niet zoo, dat H. M. de Koningin-Regentes eenige van hare Heidensehe of Mohammedaansche onderdanen uit Indië zal ontbieden, om uit deze een Regeering aan te stellen of een Ministerie te vormen.

Neen, de mannen die Ministers of dienaars der Kroon zullen worden of — blijven, zullen wel zijn gedoopte menschen, en dus rechtens tot het Christendom behoorende.

In den regel toch kiest men voor Minister geen piepjonge menschen, maar mannen van eenigen leeftijd en bedachtzaamheid. Het geslacht van om en bij de vijftig is, over het algemeen, nog gedoopt. Maar van het jongere geslacht bestaat die zekerheid hoe langer hoe minder.

Voor eenigen tijd is er zelfs, in de „Kerkelijke Courant,” een pennestrijd gevoerd over de vraag, of de Doop wel noodzakelijk was voor het lidmaatschap der Ned. Herv. kerk, wijl in de reglementen dit niet bepaaldelijk is voorgeschreven, en het Algem. Regl. zegt, dat leden zijn o. a. allen, die vrijwillig tot haar toetreden, zonder dat daarbij de voorwaarde van den Doop genoemd wordt. En in de Nederlandsche wet is volstrekt niet voorgeschreven, dat een Minister der Kroon gedoopt moet zijn. Als een Ministerie van Joden, Heidenen en Mohammedanen optreedt, is dat volstrekt niet tegen de wet.

Maar als ik zeg, dat we geen Christelijke Regeering zullen krijgen, bedoel ik er dit mee dat, al zijn de personen, die met de regeeringstaak belast zullen worden ook gedoopte menschen, ze toch, in de regeering

des lands, met dien Doop niet zullen rekenen, noch pogen zullen den staat te besturen naar Christelijke beginselen, die uitgedrukt zijn in de belijdenis van God den Vader den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.

De staatkunde en God zullen niet bijeenkomen, en kunnen dus niet samengaan. Uit de regeering des lands, en mitsdien uit de wetgeving, is God uitgesloten. Dat deze toestand ditmaal te wijten is aan de Christelijk-historischen van alle gading, wordt algemeen erkend, ook door de Christelijk-historischen zelf. Deze beroemen er zich zelfs op, dat zij dit bewerk hebben, en juichen bij het gezicht dezer zonde.

Nu is het wel, voor het gansche land, luidbaar en zichtbaar, dat en het Christelijke en het historische er bij velen dunnetjes op zit, maar dat verandert niets aan het succes. In de politiek komt het maar op succes aan. En of daartoe nu de eigen werken des duivels, namelijk allerlei liegen en bedriegen dienen moeten, dat doet er minder toe; als men er maar komt.

Merkwaardig is vooral ook, dat de menschen in dezen tijd zoo kenmerkend anti of tegen zijn.

Men is goed, echt, oud-antirevolutionair; maar anti-, tegen Kuiper en diens leiding.

Men is verdragzaam; — maar tegen de Roomschen en tegen Kuiper en Lohman.

Men is liberaal; maar tegen de gelijkheid van alle kerken en scholen voor de wet.

Men is godsdienstig; maar tegen positieve belijdenis van de Christelijke waarheid.

Men is kerkelijk in hooge mate; maar anti-clerical!

Men is voor sociale hervorming; maar tegen eenige ingrijpende handeling op dit gebied.

Men is voor legerhervorming; maar tegen hetgeen daartoe leiden kan.

In het kort, men is tegen datgeen, waar een ander voor is; maar waar men zelf voor is, kan men moeilijk in woorden uitdrukken.

Deze toestand van beginselloosheid, onwaarheid en verlamming, heeft echter nog deze lichtzijde, dat ook het kwaad niet al te snelle vorderingen zal maken, en de aanstaande Regeering zal moeten leven en laten leven, om iets tot stand te brengen en eenigen tijd het uit te houden.

Maar dat „anti” doet toch veel kwaad in het leven, zoo het niet leidt tot iets positiefs, waar men voor is.

Christelijk maar anti-Roomsch.

Protestantsch maar anti-Calvinistisch.

Hervormd maar anti-Confessioneel.

Geloovig maar anti-Bijbelsch.

Men kan uit alle deze dingen zoo moeilijk wijs worden, vooral als men weet dat mannen, die openlijk beweren, dat er geen letter van al de woorden die, in den Bijbel, aan Jezus toegeschreven worden, historisch vast staat, en dat dit juist zoo heerlijk is, — tot de Christelijke mannen en niet onwaarschijnlijk ook wel tot de historische gerekend worden.

Hetgeen nu geschied is met de politieke verkiezingen, is leerzaam ook met het oog op den voortgang van de nieuwe religie in ons midden.

Zoolang het modernisme het verstand en de rede ten troon verhef, stond het zwak, niet alleen tegenover geheel de Christelijke overlevering, maar vooral ook tegen het kerkelijk beginsel en de gemoedelijke vroomheid. Op het gebied der Nederlandsche Hervormde kerk heeft het zijn tijd van opgaan en blinken reeds gehad en is het 't tijdperk van verzinken genaderd. Het is gebleken te zijn een fata morgana, een verheven luchtspiegeling, zonder werkelijkheid. Nog een weinig en het is zelfs de meerderheid in de Synode kwijt. De religie, die dan haar invloed kan laten gelden, doet ons denken aan de voeten van het beeld uit Daniels droomgezicht, die ten deele van ijzer, ten deele van leem waren. De kracht van deze religie is gelegen in de vermenging. Vermenging van het moderne beginsel van evolutie, of voortgaande natuurlijke ontwikkeling, toegepast op de H. Schrift, en van het mystieke geloofsleven, dat aan den Christus vasthoudt, niet als Borg en Middelaar, maar als onbeschrijflijke, mysterieuze persoonlijkheid, in wien het begrip liefde als verpersoonlijkt is; als zoodanig is voorwerp van het geloof, aan wien de arme mensch in leven en sterven, zich hecht, en door welk geloof hij opgewekt wordt om ook, zooveel hij kan, de ellende dezer wereld te verzachten, en de handen uit te strekken om allen uit lichamelijken en geestelijken nood te redden.

Dat er ook in deze nieuwe religie, zuigelingen, jongelingen, mannen en vaders zijn, ligt voor de hand. Niet allen zijn reeds gekomen tot het hoogste standpunt, b.v. van den Haagse predikant, *Dr. Zijdaer*. Er zijn er onder hen die, zooals *Dr. Hulsman*, nog aan „teekenen” hechten, nog waarde hechten aan de letter der H. Schrift. Dat zijn de zuigelingen en de jongelingen, die er nog weinig van begrijpen.

Het volk gaat met deze nieuwe religie mede, zoolang deze in het bezit blijft van de oude, nationale kerkgebouwen.

Geen politieke verkiezing geschiedde er dan ook, in de latere jaren, zonder dat de Nieuwe kerk te Amsterdam er bijgehaald werd. Hebben de hoofden der antirevolutionaire partij niet de schendende hand aan dit heiligdom geslagen? *Dr. Vos c.s.*, maar ook Liberalen, Radicalen en Social-democraten ontroeren nog heden ten dage bij de bloote gedachte aan dit gruwelstuk.

Ontneem aan den Christelijken godsdienst allen wonderbaren, bovennatuurlijken oorsprong en positieven grondslag, dat kan en zal geduld worden; maar een poging te wagen om het recht der Gereformeerden op de oude kerkgebouwen, die indertijd aan de Gereformeerden ten deel vielen en niet aan eenige andere nieuwe religie, te handhaven, — dat is de zonde, die niet vergeven wordt, noch door de Christelijk-historischen van alle gading, noch door de liberalen van allerlei kleur en consequentie.

Intusschen, er komt zelden een geluk zonder een ongelukje, en er komt ook zelden een ongeluk zonder een gelukje.

Zooals de zaken nu staan, zijn de Christelijke partijen ontheven van den plicht, om de tengels van het bewind, tengevolge van een kleine meerderheid in de Kamer, in handen te nemen.

Honderdduizenden in den lande zouden er God voor gedankt hebben, indien de verkiezingen zoo waren uitgevallen, dat bij de gewichtige gebeurtenissen, die aanstaande zijn, de Troon omringd ware door mannen van Christelijke belijdenis, die geloofden, dat het artikel: „Ik geloof in God, den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde,” — ook geldt voor het staatsbestuur en de wetgeving. Toen de Koning stierf, zag H. M. de Koningin-Regentes zich door zulke mannen omringd. Hoe goed zou het 't vaderlandsche hart doen, zoo dit ook het geval mocht zijn bij de troonsbestijging van de door allen bemindde Koningin!

De Christelijk-Historischen en anderen hebben echter gedaan, wat in hun verlogen was om dit te verhinderen. Wij beschouwen dit als een ramp. Maar een ramp die, ten slotte, ook weder door het hooge en ondoorgrondelijke Godsbestuur ons overkomt. De Heere regeert! De aarde verheuge zich!

De taak, om het program van actie uit te voeren, is onzen mannen nu niet opgelegd. Ook daarin ligt een geluk. Want hoogstwaarschijnlijk zouden ze, bij allen goeden wil, toch niet in staat geweest zijn, het tot volledige uitvoering te brengen. Zij ontkomen nu aan het verwijt van „veel beloven en weinig geven.” En ook kunnen de uitnemendste, Christelijke mannen, op grond van de thans bestaande grondwet en de daaruit afgeleide wetten, van Nederland niet maken wat wij noemen: een Christelijken staat.

En dan is er nog een gelukje. Er komen nu onderscheidene nieuwelingen in onze Kamer. Daaronder zijn zeker mannen van „singuliere gaven”, maar voor wie de parlementaire arbeid nog een vreemde zaak is. Want al kan iemand voortreffelijk kachels of biljart-ballen maken, ook uitstekende preeken maken, en de kinderen lezen, schrijven en rekenen leeren, daaruit volgt niet, dat hij zoo dadelijk even knap is in het wetten maken.

Nu is het zoo bestuurd, dat de Christelijke partij haar voortreffelijksten in de Kamer behield; onzerzijds b.v. *Kuiper*, *Mackay* en *Lohman*. Als de nieuwe leden leeren willen, kunnen ze van deze nog heel wat nut trekken. Ook van de Liberalen zijn er gebleven, die als Kamerleden meetellen, en sieraden zijn van ons Parlement.

Wij behoeven ten slotte niet, als de Roomschen, uit te varen tegen de „verraders,” want wij eerbiedigen de persoonlijke vrijheid, al betreuren wij ook het gebruik, of het misbruik, dat er niet zelden van gemaakt wordt. En ten laatste komen wij weder, met alle dingen, niet alleen ons persoonlijk leven betreffende, maar ook met alle belangen van kerk en staat, tot het: „Rust mijn ziel, uw God is Koning,” en eindigen in het amen op het woord des Heeren: Zoo de Heere het huis niet bouwt, te vergeefs bouwen deszelfs bouwlieden daaraan; zoo de Heere de stad niet bewaart, te vergeefs waakt de wachter.

Zoolang de belijders des Heeren in Nederland er niet tegen opzien het vaderland slachtoffer te maken van hun kerkelijke verdedigheid en persoonlijke grieven, zoolang zal er geen wezenlijke verandering ten goede komen.

En het droevigst is nog, dat men, in plaats van eigen schuld te erkennen, voortdurend de schuld op anderen werpt.

Dat is ook ijdelheid en een kwade zaak.

Van harte,

T. t.

GISPEN.

DOOP EN WEDERGEBOORTE.

Het verband van doop en wedergeboorte. Nagelaten dogmenhistorische studie van G. Kramer, doctorandus in de Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit. Met een inleidend woord van Dr. A. Kuiper. Breukelen 1897. Prijs f 2,70.

Nog levendig en diep is de indruk van het smartelijk overlijden van den Heer G. Kramer, predikant te Monster, in het begin dezes jaars. Slechts enkele malen had hij de bediening des Woords vervuld, toen de Heere hem door eene ernstige krankheid van zijne gade, van zijne familie en van zijne gemeente wegnam. En niet alleen voor dezen was zijn overlijden een smartelijk verlies. Maar er was veel hoop op broeder Kramer gebouwd, voor de kerk en voor de theologie in het algemeen. Grootsche verwachtingen waren door zijne bekwaamheid en ijver voor den dienst in het evangelie en voor de studie der Godgeleerdheid opgewekt. En aan al die verwachtingen werd in eens de bodem ingeslagen door zijn plotselinge en onverwachte dood.

De heer Kramer stond op het punt, om aan de Vrije Universiteit te promoveren tot Doctor in de Heilige Godgeleerdheid. Zijne dissertatie was reeds afgewerkt en voor het grootste gedeelte ook al gedrukt, toen hij door den dood werd weggenomen. Spoedig vernam men, dat zijne dissertatie, die reeds tevoren als eene degelijke studie was aangekondigd, toch in het licht verschijnen zou. En thans is deze dan ook als „nagelaten dogmenhistorische studie“ uitgegeven en van eene hartelijke en waardeerende voorrede door zijn promotor, Dr. A. Kuiper, voorzien.

Werkelijk mogen wij voor deze uitgave dankbaar zijn. De naam van G. Kramer zal er in de Gereformeerde Theologie door voortleven. Elke bladzijde van dezen arbeid legt getuigenis af van den noesten vlijt, van het scherpe oordeel, van de kloekke belijdenis van den schrijver. Hij dringt in den geest van het dogma door, gaat het na in heel zijn historische ontwikkeling binnen de grenzen van de Gereformeerde Theologie, toont dat hij beseft, waar het om gaat, laat de lezers het belang ervan gevoelen en draagt alles in helderen, duidelijken stijl voor. Niemand zal deze studie zonder vrucht uit de handen leggen.

Liefde lieten wij het bij deze korte aankondiging. De pietiet tegenover den ontslapene zou misschien daardoor het best worden geëerd. Maar het onderwerp, door den Heer Kramer behandeld, is te belangrijk en heeft in de laatste jaren ook te veel bespreking uitgelokt, dan dat enkele opmerkingen, die bij het lezen opkwamen, zouden mogen terughouden worden. Zij kunnen bij de leetuur anderen tot leidraad zijn, en op het probleem, dat hier voortligt, eenig licht werpen, dat voor eenzijdigheid bewaart. Bovendien weten wij, die het genoegen hadden den Heer Kramer persoonlijk te kennen, dat wij hem niet beter kunnen eeren, dan door vrijmoedige bedenkingen te opperen, welke door zijn arbeid ook bij ons werden opgewekt.

Voor eerst dan beantwoordt de titel niet aan den inhoud dezer studie. De titel luidt: Het verband van doop en wedergeboorte, maar feitelijk ontvangen wij in het boek niets dan eene dogmenhistorische studie — gelijk dan ook aan den titel wordt toegevoegd — en wel bepaaldelijk bij de Gereformeerden. Het gevoelen van Rome, de Lutherischen en de Doopsgezinden wordt daarbij wel antithetisch ontwikkeld, maar de eigenlijke, dogmenhistorische studie bepaalt zich toch tot de Gereformeerde Theologen. En voorts is het eene zuiver dogmenhistorische, geen dogmatische studie. De schrijver toont wel telkens, welke richting hij onder de Gereformeerden voor de zuivere houdt, maar hij betooft niet, waarom en op welken grond deze als zodanig erkend moet worden.

Ten tweede is deze studie van den Heer Kramer van apriorisme niet vrij. Hij is bij zijn historisch onderzoek uitgegaan van de stelling, dat wedergeboorte de grond van den doop is. Onder dit gezichtspunt beschouwt en bespreekt hij de verschillende Theologen, en acht ze meer of minder zuiver, alnaar mate zij deze stelling in sterker of zwakker mate steunen. Vooral komt dit uit op bl. 47—52. Nadat eerst op objectieve, duidelijke wijze het Roomsche dogma is in het licht gesteld, bl. 7—36, en het beginsel der Reformatie is aangegeven, bl. 37—46, wordt a priori gezegd, waartoe dit beginsel leiden moest. Van te voren worden alle consequentiën daaruit afgeleid. Tegenover de Roomsche leer, dat het kerkelijk instituut identisch is met het lichaam van Christus en voor allen middelaresse des heils, plantste de Reformatie het beginsel, dat de gemeenschap der ziel met God eene onmiddellijke, rechtstreekse, persoonlijke en bewuste is, bl. 42. En uit dit beginsel wordt nu heel het stelsel afgeleid, dat door de Gereformeerden ontwikkeld werd. Daarom moesten zij de kerk laten gelden voor hetgeen God in zijn Woord van haar getuigde, moest de kerk eene ondersgeschikte plaats innemen, moest God de werkmeeester aller genade zijn, moest het Woord voorafgaan aan het Sacrament enz. Wanneer nu deze redeneering aan het einde ware geestplaat, zou zij op de historie gegrond kunnen heeten. Nu zij vooropstaat, maakt zij den indruk, dat de Gereformeerde Theologie een wijsgeerig stelsel is, door logisch denken uit één principe afgeleid. Zoo nu is het in de werkelijkheid niet toegegaan. De Reformatie ging tot de Schrift terug, en inzonderheid de Calvinistische Reformatie onderscheidt zich door haar Schriftuurlijk karakter. Van de Schrift wordt in deze dogmenhistorische studie bijna heel geen melding gemaakt. Telkens wordt gesproken van een probleem, waarvoor de Hervormers stonden, en dat door Calvin dan het beste werd opgelost. Dat zij echter den kinderdoop vasthielden, dat zij daarbij uitgingen van het

verbond der genade, dat zij de kinderen der gemeente als ware geloovigen beschouwden enz.; dat dankten de Hervormers, bepaaldelijk de Gereformeerden, niet aan wijsgeerige redeneering, maar aan de H. Schrift. Zij verklaren dit telkens zelf en met nadruk. In de studie van Kramer is dit al te zeer vergeten.

In de derde plaats is de voorstelling van de leer van Calvin van eenzijdigheid niet vrij te pleiten. Het is Calvijn's leer, die hij tot het einde zijns levens vasthoudt, dat het genadeverbond met zijne beloften de grond voor den doop der kinderen is. Dat is de eenige regel en de eenige rechtsgrond zoowel bij kinderen als volwassenen, bl. 123, cf. 144, 305. En nu leidt hij daaruit natuurlijk wel af, dat de kinderen ook in hun prijsle jengd kunnen wedergeboren worden en het zaad des geloofs kunnen ontvangen, bl. 136—140. Maar dat de doop bij kinderen de wedergeboorte onderstelt, dat deze in den regel aan den doop voorafgaat, dat deze de grond is van den doop, zegt hij nooit en nergens. Er worden daarvoor door Kramer ook slechts eenige weinige plaatsen aangehaald, bl. 144—148, die in hun verband beschouwd en in het licht van heel de leer van Calvin gesteld, eene andere betekenis hebben, dan die Kramer er aan toeschrijft. Dit is toch het eigenaardige van de leer van Calvin over den doop, dat hij altijd uitgaat van het verbond der genade, dat hij dit verbond opvat als eene geestelijke realiteit, en daaruit concludeert, dat het Sacrament niet een ledig, ijdel teeken is. Dat is het niet en kan het niet wezen om de waarachtigheid en de trouw Gods. Het Sacrament is geen teeken alleen en geen zegel alleen, het draagt bij Calvin altijd een exhibitief karakter, het geeft iets, het deelt genade mede. Aan den doop gaat dus zeker iets vooraf, n.l. het verbond der genade, de genade der aanneming, de vaste en zekere belofte Gods. Maar die belofte brengt als belofte Gods vanzelf ook mee, dat zij vervuld wordt, aanvankelijk reeds in den doop, maar voorts ook altijd later, hetzij korter of langer tijd na den doop. De doop is bij Calvin geen zegel der wedergeboorte, maar een zegel van Gods belofte, maar dan van eene belofte, die als van God afkomstig de vervulling vroeger of later ook meebrengt. Dat dit het eigenlijk en constante gevoelen van Calvin is, wore niet moeilijk aan te toonen; de dissertatie van Kramer levert er zelve overvloedige bewijzen voor. Maar daarom is het ook minder juist, te zeggen, dat Calvin eerst eene gebrekkige voorstelling had, doch later het rechte verband heeft gegrepen, bl. 134, 157, 158.

Ten vierde verdient het opmerking, dat deze beschouwing van Calvin in hoofdzaak en wezen ook bij de latere Gereformeerden te vinden is. Als later de onderscheiding opkomt tusschen het geloof als hebbelijkheid en daad, tusschen wedergeboorte en bekeering, dan wordt door sommigen de weldaad, welke ook reeds krachtens het verbond en de belofte Gods aan kinderen geschonken wordt, met den naam van wedergeboorte aangeduid. Maar daarnaast blijven vele anderen toch spreken van het hebben van den H. Geest, van het inzien in het verbond, van het deelgenootschap aan de belofte enz. Er blijft altijd verschil over, of de wedergeboorte bij kinderen geschiedt vóór of in of na den doop. En er bestaat geen grond en geen recht, om één van deze voorstellingen in tegenstelling van andere als de Gereformeerde bij uitnemendheid te stempelen. Ze hebben alle steeds naast elkaar bestaan. De kundigste Theologen hebben daarover van meening verschil. De belijdenisschriften zelve zijn op dit punt niet eenstemmig. Maar wat wel kenmerkend Gereformeerd was en in den eersten tijd door allen zonder uitzondering werd geleerd, was dit, dat het verbond der genade werd opgevat als eene geestelijke realiteit en dat de belofte Gods niet ijdel en ledig kon zijn. Uitgangspunt en grondslag van den doop was en bleef het verbond der genade. De kinderen der geloovigen moesten gedoopt worden, niet omdat ze voor wedergeboorte werden gehouden, maar omdat zij in het verbond waren begrepen, omdat de belofte Gods ook tot hen geschiedde, en omdat die belofte te harer tijd, vroeger of later, vóór of in of na den doop, als belofte van een waarachtig God, zou en moest worden vervuld. De grond voor den doop lag dus niet in de wedergeboorte — bij niemand komt deze uitdrukking voor, de sterkste is die van Ursinus, als hij de wedergeboorte de oorzaak van den doop noemt in tegenstelling van geloof en belijdenis, bl. 181 — maar in het verbond en de belofte Gods, welke niet voor ijdel mogen gehouden worden.

Eindelijk, ten vijfde, de omtaarding van de Gereformeerde leer bestond daarin, dat deze verbondsbeschouwing werd losgelaten en het geloof aan de waarachtigheid van Gods belofte ging kwijnen. De praktijk bleek hoe langer hoe meer in strijd met de theorie. De ervaring leerde telkens, dat de belofte Gods niet werd vervuld. Kramer wijst dit telkens duidelijk aan, bl. 233, 249. Daarom greep men naar de onderscheiding van in- en uitwendig verbond. Daarom ging men spreken van verbondsheiligheid in uitwendigen, objectieven zin. Daarom werd de doop hoe langer zoo meer van zijne kracht beroofd. Daarom maakte men een steeds scherpere scheiding tusschen verkiezing en verbond, tusschen eene kleine groep van bekeerden en een breed kring van gedoopten. En zoo kwamen natuur en genade, geest en stof, schepping en herschepping op doopersche wijze steeds meer naast en tegenover elkander te staan. Billijkheids-halve moet erkend, dat ook de Hervormers van den beginne af tusschen verkiezing en verbond onderscheid maakten. De formule van uit- en inwendig verbond is eerst later opgekomen. Maar de zaak zelve is van den beginne aanwezig. De meest Christelijke opvoeding, de strengste tucht, het scherpste toezicht kan niet verhoeden, dat er hypocrisie zijn in de kerk van Christus. Zichtbare en onzichtbare zijde der kerk dekken elkander nooit volkomen.

Er zijn en blijven gedoopten, die later maar al te zeer toonen, dat zij Christus niet toebehooren. Het is dus te sterk gesproken, dat verkiezing en verbond eerst volkomen verzoend waren, bl. 249. Maar wel is het waar, dat beide in den eersten tijd zooveel mogelijk in verband werden gehouden. Het geboren zijn in het verbond werd gehouden voor een bewijs der verkiezing. Zoolang mogelijk hield men vast, dat gedoopte kinderen ook waren erfgenamen des eeuwigen levens. Aan de zaligheid van vroegstervende kinderen twijfelde men niet. Zelfs meenden sommigen, dat ook vele kinderen buiten het verbond door Gods Geest werden wedergeboren. Het was eene ruime, breede, milde leer; wie haar van bekrompenheid en eng-hartigheid beschuldigt, kent haar niet; er is geen leer, die zoo waarlijk katholiek is, als de Gereformeerde. En tot deze leer hebben wij terug te keeren. Het is vrij onverschillig, of men de wedergeboorte stelt vóór of in of na den doop. Het is volstrekt niet specifiek Gereformeerd, om de wedergeboorte den grond van den doop te noemen. In al deze ondergeschikte zaken zij er vrijheid, gelijk daarover ten allen tijde onder de Gereformeerden verschil bestond. Maar wat niet geoorloofd is, omdat het niet Gereformeerd en niet Schriftuurlijk is, het is dit, dat men het verbond der genade veruitwendigt en dan als uitwendig verbond stelt naast en tegenover inwendig verbond; dat men het sacrament tot een naakt teeken verlaagt, zonder kracht en waardij, en alleen verzegeld eene algemeene, vage belofte, zonder eenige toepassing op de personen, die het ontvangen; dat men in den grond der zaak twijfelt aan de trouw en aan de waarachtigheid Gods en feitelijk met de sacramenten geen raad weet. Het moet bij ons, gelijk bij onze vaders, weer worden, een handelen en wandelen naar den regel des verbonds. In dezen weg toch alleen behoort zich de trouw en de waarachtigheid Gods, openbaart zich de vastheid en onveranderlijkheid van het verbond der genade, en behoudt het sacrament zijne verzegelde kracht en betekenis. Omdat en in zoover de Heer Kramer dit in het licht stelt, zijn wij voor zijne studie ten hoogste dankbaar. Met droefheid denken wij aan zijn vroegtijdigen dood terug. Maar zijne nagelaten dogmenhistorische studie aanvaarden wij als eene goede bijdrage tot de kennis der Gereformeerde Theologie.

Kampen.

H. BAVINGK.

Buitenlandsche Kerken.

„De Vrije kerk van Italië“. Evenals Spanje trekt ook Italië bijzonder de aandacht, wa den arbeid des evangelies betreft, omdat in beide landen de macht des bijgeloofs tot hertoe onbeperkt geheerscht heeft. Vrijblijvend is het te hooren, dat daar een bres gesloten is in de veste van het Romanisme. De kerk der Waldenzen, vroeger meedoogenloos vervolgd, zoodat zij zich lang in de valleien van Piemont terugtrekken en schuilhouden moest, heeft in de laatste jaren van de haar geschonken vrijheid een uitnemend gebruik gemaakt. Zoodra zij de gelegenheid had, heeft zij haar karakter als zendingskerk meer vertoond en hare predikers naar Italië gezonden.

Naast haar werken er ook Amerikaansche en Engelsche kerken. Hoewel van harentwege ijverig gewerkt wordt en haar de noodige middelen ten dienste staan, is de uitkomst tot hertoe niet geëvenredigd aan de werkracht. Als oorzaak daarvan wordt opgegeven, dat zij te veel haar buitenlandsch karakter handhaaft en alzoo den Amerikaanschen en Engelschen stempel op de door haar gestichte kerk drukt. Daardoor blijft zij aan het Italiaansche volk meer of min vreemd. Zij zou meer invloed hebben, als zij zich meer in verbinding stelde met de Waldenzische en Evangelische kerk van Italië, en haar steunde met hare rijkere, geestelijke en stoffelijke middelen. Het is te hopen, dat de Amerikaansche en Engelsche predikers dit leeren inzien en met de eigenlijke Italiaansche kerken samenwerken. Dit zou niet alleen verbroekeling van krachten voorkomen, maar ook meer overeenkomstig de eigenaardigheden van het Italiaansche volk doen arbeiden en wat vooral van betekenis is, men zou dan Rome een wapen uit de hand nemen, waarmee veel tegen het Protestantisme gestreden wordt, n.l. de verdeeldheid der Protestanten.

De Vrije kerk van Italië (Chiesa libera Italiana) dagteekent van af de vrijheidsbewegingen in dit land. In 1870 heeft zij zich nader georganiseerd en in 1889 den naam aangenomen van Chiesa libera Italiana. (Vrije Italiaansche kerk). De man, die zeer veel tot hare tegenwoordige organisatie medegewerkt heeft, was de vroegere Pater Alessandro Gavazzi. De ontwikkeling was in den eersten tijd ongestadig, zoodat er nu eens vooruitgang dan weder teruggang waargenomen werd. Sedert men den grond gelegd heeft voor een vaste kerkorde en eene nader omschrevene belijdenis ontworpen heeft, heeft de toestand zich werkelijk verbeterd.

In 1895 heeft men voor het eerst het jaarlijksch verslag ook in het Duitsch laten drukken, omdat deze kerk uit Duitschland nog al ondersteuning ontvangt. In het laatst verschenen verslag wordt medegedeeld, dat het getal georganiseerde gemeenten 29 bedraagt; daarbij wordt op 132 plaatsen geregeld door geordende predikanten en evangelisten het evangelie verkondigd.

Er is echter behoefte aan meerdere arbeiders. In het geheel zijn er 18 geordende predikanten en 9 evangelisten. In 1895 is in Rome eene Theologische school opgericht; in Florence bestaat een „cursus van voorbereidende studie voor het heilig ambt“, waar twee Italianen en de Duitse predikant Fischer onderwijs geven.

Eene mogelijkheid in de opleiding is, dat alle studenten uit de Roomsche kerk zijn overgekomen en sommigen op eenigszins gevorderden leeftijd; zij zijn te zeer in de Roomsche gedachtenwereld, spreekwijzen en voorstellingen opgegroeid om zich

daaraan spoedig te onttworstelen en zich in de Protestantische spreekwijzen te huis te gevoelen, daarom gevoelt men er zoo groote behoefte aan den omgang der studenten met Protestanten. Daarvoor zou men gaarne hulp uit het buitenland hebben, want de groote vraag blijft naar arbeiders in den wijngaard des Heeren.

Er bestaan thans 6 scholen met 20 onderwijzers en 922 leerlingen, 27 Zondagsscholen met 1350 leerlingen. In de verschillende gemeenten zijn in het laatste jaar verkocht of uitgedeeld 1130 Bijbels en 1610 N. Testamenten. In het vorige jaar is de uitgave begonnen van een Theologisch tijdschrift onder redactie van Prof. Rodio.

Ook deelt het jongste verslag mede, dat namens de kerk twee leden op acidentie geweest zijn bij den koning, die opnieuw getuigenis gegeven heeft van zijne welwillende gezindheid jegens de Protestanten en de verzekering gegeven heeft van „zijne sympathie en blijdschap“ in hun arbeid.

De verhouding tusschen de kerk der Waldenzen en de Vrije kerk schijnt gespannen te zijn. Wat daarvan de oorzaak is, werd ons niet duidelijk. Het is te hopen, dat die spanning spoedig ophoude en plaats make voor wederzijdsche erkenning en waardeering, opdat zij met vereende krachten en in heiligen wedijver arbeiden tot verbreiding der waarheid in het land, waar Rome's bijgeloof zoolang geheerscht heeft, en het volk in onkunde aangaande den weg des heils verkeert.

Twee Fransche zendelingen op Madagascar vermoord. Den 20sten Mei zijn de zendelingen Escande en Minault eenige mijlen van Tananarivo door de opstandelingen vermoord. De eerste was in 1889 als zending naar Senegal vertrokken; in 1895 keerde hij tot herstel van zijne gezondheid naar Frankrijk terug; in 1896 werd hij bereid gevonden, naar Madagascar te gaan, om de plaats te vervullen van den predikant Langa, die om gezondheidsredenen genoodzaakt was naar het vaderland terug te gaan; hij bereikte den leeftijd van 39 jaar. De tweede heeft eerst den 25sten Maart zijn vaderland verlaten en was 33 jaar.

Op een conferentie van de zendelingen, die zoo spoedig mogelijk na de aankomst van Minault en zijn gezelschap, vier predikanten en eenige onderwijzers, gehouden werd, werd aan Minault opgedragen te zorgen voor de Protestantische Engelsche en Noorweegsche scholen in het district Betsileo. In gezelschap van Escande vertrok hij daarheen en op die reis zijn zij door de opstandelingen overvallen en gedood.

Dat het bericht van hun dood in Frankrijk door de geloovige Protestanten met droefheid vernomen is, laat zich denken. Vermeerdering van arbeiders is op Madagascar zoo noodig en nu worden twee door den dood weggerukt, van wie een pas het werk begonnen had en, de ander juist beginnen zou. Van beiden had men voor dien arbeid goede verwachtingen, omdat zij zich uit liefde tot den Heere aan die zaak hadden overgegeven en met uitnemende gaven waren toegerust.

De Heere regeert.

SCHOLTEN.

Niettegenstaande de drukte en de menigte menschen, die zich tijdens het verblijf van den Czaar te Parijs, bij de feesten op de straten en pleinen bewogen, hebben van 6—8 October slechts 316 personen, de verzorging der ambulances noodig gehad; 264 vanwege flauwten of dergelijk ongeval, 50 om verschillende verwondingen, 3 wegens schending van schedel of aangezicht door het een of ander vuurwerk. Slechts twee personen werden om dronkenschap gearresteerd. Dit gering getal schrijft men toe aan de goede orde, die gesteld was door het gezag, niet minder aan de houding van het Fransche volk zelf om den Czaar en de Czarin te eeren.

De Amerikanen te Parijs hebben Zondag 2 Juni een betooging gehouden op het graf van Lafayette, die de Amerikanen in hun Vrijheidsoorlog tegen de Engelschen in de vorige eeuw in hun land heeft helpen strijden; — doch uit tegenovergestelde, d. i. revolutie-beginselen.

Hoewel men de Noordpool nog niet heeft kunnen bereiken noch ter zee, noch over land, noch met ballon, en André voor de tweede maal een ballon-reis is gaan beproeven, laat men den moed niet zakken, en worden plannen gemaakt om ook de Zuidpool te leeren kennen. Dezen zomer zal van Melbourne eene expeditie naar Victoria-land vertrekken om aldaar voorbereidende studien te maken voor een tocht met twee goed uitgeruste schepen, waarvan het ene zoo ver mogelijk zal gaan en het tweede met het oog op mogelijke gebeurtenissen met het eerste, zooveel als op wacht zal blijven liggen bij de Kerguelen-eilanden.

Aan de personen, die het meest hebben bijgedragen tot redding bij den brand van den Weldadigheids-bazar te Parijs, zijn officieel, door den Minister en den Prefekt en andere ambtenaren, op plechtige wijze eerbewijzingen uitgereikt. De koetsier Eugènes Georges, die zich in het brandende gebouw begaf en nog verscheidenen reddde, terwijl zijn kameraden een waterstraal op hem gericht hielden, is tot ridder van het Legioen van Eer benoemd. De ijzeren staven, die voor het kelderraam van het hotel zaten, doch weggenomen konden worden, waardoor nog zoo velen gered zijn, werden duur verkocht. Eén aan de eerste dame, die aldus ontkwam, en twee andere aan Engelschen.

In het gouvernement Cherson, in Rusland, worden onderzoekingen gedaan door de justitie naar den gruwelijken dood en moord van verschillende inwoners van het dorp Ternomka in het district Tiraspol, die zich uit dweepzucht levend hebben laten begraven. Als doodgraver deed de boer Kowalew dienst, die thans gevangen genomen is. De vrouw van dezen boer had het eerst de ge-

dachte opgevat om zoo een eind aan haar leven te maken; waartoe zij verder eene non Vitalia raadpleegde, die haar in het plan steunde. Beide vrouwen waren de eerste offers. De heul bekende, dat hij opzettelijk aan de voeten begon met aarde op haar uit te storten, om op te houden, als zij niet meer wilden. Doch al zingend, lieten zij zich verstikken en begraven; — de non was met ketenen omwonden. Den volgende dag ging de man kijken, of hij nog leven bespeurde, en toen alles stil was, stampte hij de aarde dicht en legde er groente-bedden bovenop aan, om de sporen van een graf te doen verdwijnen. Er zijn reeds 26 lijken opgegraven.

Als een staaltje van met welke vaderlandslevende Engelschen de Z. Afrikaansche republiek soms te doen heeft, meldt men, dat de heer, die te Kimberley een vlag neerhaalde, omdat hij die voor een Duitse hield, voor het gerecht is gedaagd. Hij wordt beschuldigd van de juffer, met wie hij leefde, met een knijptang twee tanden uitgebroken en het haar met een pennemes van 't hoofd gesneden te hebben, opdat een ander haar niet zou liefkrügen.

De heer N. Diemer, Theol. Student, verzoekt ons te melden, dat zijn adres niet meer is te Wijhe — maar te Apeldoorn, Wilhelmijnepark, 678.

In de plaats van den heer Dr. A. v. d. Hoeven is aan het Gymnasium, verbonden aan de Theol. School, voorloopig benoemd de heer Dr. A. Noordzij.

Agenda der 9de Algemeene Vergadering van Effatha, Woensdag 21 Juli, in de Nieuwe kerk A te Amsterdam, voormiddag te elf ure.

Opening. Verslag van Secretaris en Penningmeester. Verkiezing van een Bestuurslid. Verslag van het onderwijs enz. door br. Oranje. Verslag van den staat der noodkas. Moet de ondersteuning van on- en minvermogen kinderen, ter plaatsing in Effatha, ook niet door de Suppletie-kassen enz. voor Chr. Onderwijs als een deel van haar taak worden erkend en aanvaard? (Inleider Ds. G. Elzenga.) Onderwijs en opleiding van blinde kinderen en jongelieden. Effatha neme zoo spoedig mogelijk deze zaak ter hand en vestige die stichting te Zwolle. (Voorstel afl. Zwolle.) Elke afdeling zende tijdig vóór de Alg. Verg. een kort verslag van haar arbeid. (Voorstel van het Bestuur.) Wat te doen om het getal kinderen in Effatha te vermeerderen? Oprichting van afdelingen. Plaatselijke ondersteunings-kassen. Vrije bespreking. Sluiting.

Des avonds te voren zal D. V. om 8 uur Prof. Lindeboom in een bidstond voor Effatha voorgaan in de Keizersgracht-kerk.

EEN CHRISTELIJK-HISTORISCH TEGEN DE CHRISTELIJK-HISTORISCHEN.

Het is onzen lezers bekend dat er, sedert eenige maanden, in ons land bestaat een Christelijk-Historische Kiezersbond, op den grondslag van een beginsel dat niet in woorden kan worden uitgedrukt, maar die formeel zich ten doel stelt alle Antirevolutionairen en Roomschen uit de Staten-Generaal te weren, als staatsgevaarlijk.

Genoemde bond heeft, bij de tweede herstemming voor leden van de Tweede Kamer, o. a. aan zijn leden en volgelingen, dit advies gegeven: „Wij moeten dus het wachtwoord geven om, bij de aanstaande herstemming, in geen geval een Roomsche of een Anti-revolutionair te stemmen, maar liever een liberaal en liever ook een radicaal als hij tegenover een Roomsche staat“.

Onze collega-redacteur van „De Nieuwe Sprokkelaar“ verklaart, ofschoon zelf Christelijk-Historisch zijnde, en vrij van alle Kuiper- en Pauververering, zich in dit advies niet geheel thuis te kunnen gevoelen, iets dat we volkomen goed begrijpen kunnen van een man, die hoe scherp hij zich ook tegen Kuiper en de Gereformeerden soms uitlaat, toch, als 'er op aan komt, aan de zijde van hen staat, voor wie de H. Schrift het Woords Gods is, en het hoogste gezag heeft, een man wien de keuze van Mozes niet vreemd is, en daarom met talent en overtuiging datgene bepleit wat hem, naar de Schrift, voorkomt waarheid te zijn.

Na verklaard te hebben, er niet aan te denken, een Roomsche te stemmen, voegt hij er aan toe, dat we van de liberalen niets hoegenaamd niets te wachten hebben voor ons Christelijk beginsel, en gaat dan aldus voort:

„Maar laat ons even nagaan of er van een liberale regering veel hulp tegen Rome te wachten is. Men moet eerlijk zijn, en dan zijn de stemmen der historie den liberalen hier niet gunstig. Was het niet onder eene liberale regering, dat Nederland in 1853 beweldadigd werd met een stel bisschoppen? Sedert jaren is er geklaagd, dat hooge betrekkingen in het leger bij voorkeur aan roomschen werden geschonken; is dat alleen geschied onder het ministerie Mackay-Lohman of meest onder eene liberale regering? Wie hebben voor de propaganda van het Christendom in onze overzeesche bezittingen meer te danken aan de liberalen, de protestanten of de roomschen? Onder welk régime is pater De Groot met zijne Thomistische filosofie aan de Universiteit te Amsterdam gekomen? Immers onder een liberaal.“

Was het niet het Handelsblad, orgaan der liberalen, dat nog kortelings geleden, de kuiperijen der roomschen tegen de protestantsche Zending in Indië in bescherming nam? Is het niet onder eene liberale regering, dat men den man vrij spel laat, die bij restauratie van monumentale gebouwen, zooveel mogelijk roomsche symbolen en attributen aanbrengt, men denke o.a. maar aan het Mariabeeld in de Herv. kerk te Zutphen? Zijn het niet in onze gemeenteraden de liberalen, die met de roomschen meestal de kermissen en de bor-

deelen handhaven? En hoeveel meer zou hier te noemen zijn!

En wat men alzoos aan een liberale regering zonder de hulp der roomschen te danken heeft? De godsdienstloze openbare school met hare groote meerderheid van voltairiaansche, multatulaansche en socialistische onderwijzers! Is niet onder een liberale regering aan Nederland de schande aangedaan van rechtspersoonlijkheid te geven aan een zoo onzedelijk lichaam als den neo-malthusiaanschen bond? Is het niet onder een liberale regering, dat Haarlem's burgemeester belet werd om de handhaving van de Zondagswet vol te houden? Hebben niet de liberalen steeds, zooveel mogelijk, de belijders van den Christus buiten openbare betrekkingen van betekenissen gehouden? Men denke o.a. maar eens aan het stelselmatig voorbijgaan van Da Costa. Doch laat ons eindigen met het zondenregister der liberalen verder op te slaan. We wenschen niet te miskennen, wat liberale regeringen op stoffelijk of ander maatschappelijk gebied goeds gedaan hebben, en we wenschen voor de ramp van een roomsche regering be- waard te blijven; maar al wat we daar opnoemen en waaraan nog heel wat toe te voegen is, nu maar over het hoofd te zien en de liberalen als bondgenooten tegen Rome in te halen, dat is ons te kras.

Nog wordt in het Manifest geadviseerd om een radicala, wanneer hij tegenover een roomsche staat, te stemmen. Waren het dan te Amsterdam niet evenzeer de radicalen als de roomschen en antirevolutionaren, die de kerkelijke hoogleraren van de universiteit verdreven hebben? Mannen als Gerretsen, Nolting e.s. in verbond te nemen tegen Rome, nog eens, het is ons te kras.

Niet een roomsche, noch een radicala wenschen wij te steunen of aan te bevelen; maar in plaats daarvan wenschen we de schoone en krachtige leuze van Groen van Prinsterer te doen hooren: „In ons isolement ligt onze kracht!” Door de macht van zijn isolement heeft de Christus tot hertoe de wereld veroverd en zal voortgaan haar verder te veroveren, tot dat Hij al zijn vijanden onder zijne voeten zal gelegd hebben.

„In ons isolement ligt onze kracht!” Die leuze worde door de Christelijk-Historischen nooit ofte nimmer verloochend, waar werkdadig optreden hun door hun beginsel belet wordt.”

Zoo ziet men dat, ten slotte, ook in deze dingen, het bloed kruipet waar het niet kan gaan, en dat wie waarlijk Christelijk Historisch is, ook anti-liberaal en anti-revolutionair is.

GISPEN.

ADVERTENTIE.

Getrouwd:
CORNELIS HOLLANDER
EN
SIJA JACOBIA MARIA HUISMAN.
KAASTAD,
8 Juni 1897.

Getrouwd:
J. T. HART
EN
H. A. BUESINK.
Hiermede brengen wij onzen vriendelijken **dank** aan familie en vrienden voor de deelnemende belangstelling bij ons huwelijk bewezen.
MIDDELBURG, 8 Juli 1897.
PERNIS,

Voor de vele blijken van hartelijke deelneming, ondervonden bij het overlijden van mijn innig geliefden Vader, den Heer WILLEM VETTEN, betuig ik mijnen oprechten **dank**.
C. M. VETTEN.

DORDRECHT,
6 Juli '97.

Met dank aan God maken wij bekend, dat onze geliefde Vader
Ds. R. MULDER,
D. V. den 14 Juli a.s. den dag zal herdenken, waarop hij voor **25 jaren** in den Dienst des Woords werd bevestigd.
Namens zijne, zich met hem verblijvende kinderen,
A. J. MULDER.
HAARLEM,
Juli 1897.

Vijftieng-jarig Jubileum.
Den 14 Juli a.s. hopen wij met onzen geachten Herder en Leeraar,
Ds. R. Mulder,
zijn **25-jarige ambtsvervulling** te herdenken.

ZEw. diende achtereenvolgens de kerk van Sauwert van 1872 tot 1875, die van Burum van 1875 tot 1881 en eindelijk die van Haarlem A van 1881 tot op heden.

Dat de Heere zijnen dienaar nog tot in lengte van dagen spare als arbeider in zijn wijngaard op aarde en hem geve, hier bij den aanvang en eenmaal hier namaals, het loon te genieten, zijn getrouwen dienstknachten toegezegd, is onze wensch en bede.

Namens den Kerkeraad der Geref. kerk, Haarlem A,
R. BAAS AZN., Scriba.

Heden overleed in den ouderdom van 58 jaren, 3 maanden en 15 dagen, mijn dierbare Echtgenoot en der kinderen zorgdragende Vader

JAN D. LE FEBRE.

Ruim 34 jaren mochten wij door een genoeglijken echt verbonden zijn. Zwaar was zijn lijden, maar hij ontving genade, dit geduldig te kunnen dragen. Is onze droefheid groot, ze wordt getemperd door de hope van den overledene op den hemel der heerlijkheid, waar geen lijden meer zijn zal, — een hope, waaraan hij in zijn lijden meer dan eens uiting wist te geven.

Namens de treurende Familie,
A. LE FEBRE,
geb. POSTMUS.
GRAND RAPIDS, MICH.,
11 Juni '97.

De God des Verbonds nam
JAN HOMME,
ons voor drie maanden geschonken tot zich in den hemel.
J. BUIKEMA, Pred.
K. BUIKEMA—
RITZEMA.
STADS-MUSSELSKANAAL,
1 Juli '97.

Nog treurende om het gemis van onzen geliefden Echtgenoot en Vader CORNELIS GLAS, trof ons den 2den Juli andermaal een zware slag, daar het den Vrijmachtige behaagde plotseling van de zijde zijner vrouw en zijner zes nog jeugdige kinderen door den onverbidde lijken dood weg te nemen, onzen beminde ondsten zoon en broeder,

Jacob Glas,

in den ouderdom van bijna 41 jaren. Dit zij tot troost, te weten, dat hij het eigendom was van Hem, die zondaren zalig maakt.

Sterke de Heere, die de Rechter der weduwen en de Vader der weezen is, de diepbedroefden.
Uit aller naam,
WEDUWE C. GLAS.
BROEK OP LANGEDIJK.

Heden overleed, tot onze diepe droefheid, onze geliefde Echtgenoot, Vader, Behuwd- en Grootvader

KRIJN VOGELAAR,

in den gezegenden ouderdom van ruim 78 jaren, na een krankheid van slechts enkele dagen.

Kon hij in zijn leven menigmaal met zooveel helderheid spreken van zijn deelgenootschap aan Christus, — op zijn krankbed was 't zijn eenige begeerte welhaast met Christus eeuwig vereenigd te zijn. Die begeerte is thans voor hem vervuld. In de strijdende kerk op aarde heeft hij vele jaren als Ouderling meegestreden, thans heeft hij reeds in de triomfeerende kerk in den hemel de kroon der overwinning ontvangen.

Deze wetenschap zij ons tot troost.

Namens de Familie,
D. VOGELAAR.
BERKEL EN RODENRIJS,
2 Juli 1897.

Heden overleed alhier, in de hope des ewigen levens, onze geliefde Zuster en Behuwdzuster

Neeltje Johanna van Middelkoop.

Weduwe J. J. DEN HARTOGH, in den ouderdom van bijna 63 jaren.

A. VAN MIDDELKOOP.
A. VAN MIDDELKOOP—
ZWIJNENBURG.
G. VAN MIDDELKOOP.
N. VAN MIDDELKOOP—
TEERDS.

S. ZWIJNENBURG—
VAN MIDDELKOOP.

J. ZWIJNENBURG.
A. DEN HARTOGH.
G. DEN HARTOGH.
M. DEN HARTOGH—
DE JONG.

A. SNIJDER—
DEN HARTOGH.
H. SNIJDER.
J. M. DE JONG.
LEXMOND,
6 Juli 1897.

Heden ontsiep in haren Heer en Heiland onze geliefde Moeder en Behuwmoeier, Mejuffrouw Wed.

C. IJFS,

geb. ODERKERK,
in den ouderdom van ruim 78 jaren.

A. DIXON—
IJFS.
Ch. DIXON.

DEVENTER.
5 Juli 1897.

Op 38-jarigen leeftijd ontsiep in het geloof mijn geliefde Man

JAN M. Post,

mij 5 kinderen nalatende, te jong om het verlies te beseffen. Hij was een zorgdragende Echtgenoot en Vader, een trouwe Zoon en Broeder.

Dat hij, van lijden verlost, nu bij Jezus is, van wien hij met woord en daad getuigde, troost onze bedroefde harten.

Uit aller naam.
WED. POST—
PASTERKAMP.

URK,
5 Juli 1897.

In het Christelijk gesticht voor krankzinnigen „**De Mennoerd**” te Zuidlaren, wordt tegen **1 October** gevraagd

EEN ECHTPAAR

van Christelijke belijdenis en wandel, om aan het hoofd te staan van een paviljoen voor mannen. Leeftijd mag niet hooger zijn dan **45 jaar**. Zich vóór **24 Juli** schriftelijk aan te melden bij den Gen.-Dir.
DR. SCHUURMANS STEKHOVEN

Chr. kost- en dagschool voor meisjes te SPANNUM (Fr.)

Onderricht in alle vakken van **ge- woon en meer uitgebreid lager onderwijs.**

HANDWERKEN EN HUISHOUDING.

Kostgeld f 400 per jaar.

Prospectus aan te vragen bij de Directrice.

MEJ. S. M. H. HOEK.

VEREENIGING tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen en Zenuwlijders in Nederland, gevestigd te Utrecht.

Algemeene Vergadering op Donnerdag 9 September 1897 te Breda.

Afdeelingen, Corporatiën alsmede een tiental leden (zie Art. 6 der Statuten), die op de aanstaande Algemeene Vergadering voorstellen wenschen te brengen, worden verzocht die vóór **1 Augustus a.s.** in te zenden aan het Centraal Kantoor der Vereeniging, Keizersgracht 647, Amsterdam.

De Penningmeester,
S. BARON VAN HEEMSTRA.

AMSTERDAM,
3 Juli 1897.

GETUIGESCHRIFT

voor leerlingen die de school verlaten. In carton, in kleurendruk.

25 stuks f 3.15; 50 stuks f 5.25; 100 stuks f 8.40.

Na ontvangst van postwissel **franco toezending.**

1 Ex. ter kennismaking gratis.

Bolswardsche Handelsdrukkerij v/h.

WED. P. M. FEENSTRA BOLSWARD.

BIJENGEWOON KOOPIJ!

Na ontvangst postwissel groot **f 1.60** verzend ik een kistje **100 stuks zeer goede SIGAREN**; daarbij ontvangt men geheel gratis een **pond poederchocolade**. De verzending geschiedt **franco** per postpakket.

Voor Winkeliers bij **5 kistjes 10 cent per kistje lager.**

Adres **C. REMKES,**

Handel in tabak, sigaren, enz.

GRONINGEN.

Huis-, School-, Zaal- en Kerk-

ORGELS.

in de grootste verscheidenheid.

BREEBAART'S

ORGELHANDEL

Damrak 22 — Amsterdam.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering.
Gevestigd te Amsterdam, Keizerstraat 729.
Maatschappelijk Kapitaal: **EEN MILLIOEN GULDEN.**

Commissionarissen: Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN KEMPEN, H. W. VAN MARLE, — deze door de verze- kerden gekozen — Jhr Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINGK VAN DER OYE en H. SERET.

Directeur: H. J. VAN VULPEN.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen KAPITAAL en LIJFRENTE tot elk bedrag.

Aanvragen om Agentschap te richten tot de Directie of tot de Inspecteurs der Maatschappij, H. C. SCHREGARDUS, te Groningen, J. BOMERS, te Arnhem, A. VOETS, te Rotterdam, en G. GRANEVELD, te Voorschoten.

De Maatschappij geeft „COMBINATIE-POLISSEN” af, waarop bijzonderlijk de aandacht wordt gevestigd.

Prospectus op aanvraag verkrijgbaar.

EEN LAMP VOOR DEN VOET.
Scheurkalender voor 1898

DOOR
E. J. VEENENDAAL.

40 cent.
Met premie: **Witmond, de Schildknaap** voor 30 ct. in plaats van 75 ct.

Deze meer en meer gewilde scheurkalender heeft een der fraaiste schilden. Dat voor 1898 is o. a. voorzien van het portret van H. M. de Koningin, die het volgende jaar D. V. deregeering zal aanvaarden. De inhoud is goed. Wie heeft in zijn jeugd den Heer E. J. Veenendaal niet leeren kennen in zijn schoolboekjes.

De premie: **Witmond, de Schildknaap**, was sedert jaren nitverkocht. De le druk kostte f 1,—; nu 30 ct. voor hen die op den scheurkalender inteekeken.

Bij **G. M. KLEMMER & Co., Uitgevers, Goes.**
zal verschijnen voor het jaar 1898

DE
Christelijke Scheurkalender „HONIG UIT DE STEENROTS”, met extra fijne premieplaat voorstellende H. M. DE KONINGIN in Chromolithografie groot 52 bij 39 cm.

Afgewerkte zeer fijne PROEFSCHIL- DEN zijn voor solide colporteurs met conditiën en inteeke- lijsten op aanvraag verkrijgbaar.

Inrichting van het blok geheel nieuw.

PRACHTIG SCHILD

MET FINE KLEUREN

Zie beoordeeling in dit blad.

Bij den Uitgever G. PH. ZALSMAN te KAMPEN verschijnt:

DE VLUGGE FRANSCHMAN,

of handleiding om, zonder onderwijzer in korten tijd Fransch te leeren lezen schrijven en spreken. 7de druk **50 ct.**

De Vlugghe Duitscher,

of handleiding om, zonder onderwijzer in korten tijd Duitsch te leeren lezen schrijven en spreken. 4de druk **50 ct.**

De Vlugghe Engelschman,

of handleiding om, zonder onderwijzer in korten tijd Engelsch te leeren lezen schrijven en spreken. 7de druk **50 ct.**

DE VLUGGE ITALIAAN

of handleiding om, zonder onderwijzer in korten tijd Italiaansch te leerelezen, schrijven en spreken 3de druk **50 ct.**

De Vlugghe Spanjaard,

of handleiding om, zonder onderwijzer in korten tijd, Spaansch te leeren lezen schrijven en spreken. **50 ct.**

De Vlugghe Latinist.

Eene handleiding voor hen, die door eigen oefening zich de Latijnsche taal wenschen eigen te maken 2de dr. **75 ct.**

DE ACCURATE BOEKHOUDER

of handleiding om, zonder onderwijzer, in weinige uren het gewoon en dubbel of Ital. Boekh. te leeren. 3de dr. **50 ct.**

Handboek voor iedereen die Fransch leert

Volledige voorstelling van de uitspraak van alle Fransche woorden, zooals deze tegenwoordig door de beschaafde wereld te Parijs uitgesproken worden. f **1.00**

Heeren Veehouders!

VOERROGGE per Hec- toliter f 2.50, ROGGEN VOERMEEL per 60 kilo f 2.50, GERSTEN VOERMEEL per 60 kilo f 2.50, 1ste soort KIPPEN- VOEDER, vermengd, per Hectoliter f 3, LICHT VOER voor kippenloopen per Hectol. f 1.50, LICHT VOERMEEL per baal f 1.40.

Na ontvangst van postwissel geschiedt de aflevering direct, met inbegrip van balen.

J. A. KLOEK,

Groningen.

Bij P. OTTO te BROEK OP LANGEN- DIJK is verschenen:

BROOD DES LEVENS

3e jaargang. 52 leerr. van Geref. Predik.

Prijs: gebonden f 3.25 ingen. f 2.60.

Nog verkrijgbaar: 20 div. leerr. uit den 1e en 2e jaarg. **f 0.60.**

Van den 3en jaargang heb ik nog een klein getalletje ingenaaid en gebonden voorhanden.

Wegens concurrentie,

worden **1000 BRIEFKAARTEN,** met of zonder firma bedrukt, **franco** thuis geleverd

1e kwaliteit f 2.00

2e „ - 1.75

1000 ENVELOPPES

gekleurd, met firma bedrukt, **franco** thuis,

1e kwaliteit f 2.00

2e „ - 1.75

door de KAMPER BOEK- EN STEENDRUK- KERIJ van ZALSMAN.

Is verschenen:

De verdraagzaamheid v. Job

— EN —

ZACHARIA'S

NACHTGEZICHTEN.

Twaalf Leerredenen

— OVER —

JOB 1—3 EN ZACHAR. 1—6.

VAN
H. HOEKSTRA,

Bedenaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk te Schiedam.

Prijs ingenaaid **f 1.60** in net linnen stempelband **f 1.90**. Alom te bestel- len, of franco toezending na ontvangst van postwissel van **f 1.60** of **f 1.90**.

door den Uitgever,
A. FISSCHER.

4 ct. 4 ct.

Bij ZALSMAN te Kampen verscheen:

Eenige korte vragen

VOOR DE

kleine kinderen

DOOR

JACOBUS BORSTIUS

IN LESSEN VERDEELD, DIE MET OPSCHRIFTEN ZIJN VOORZIEN

DOOR

O. C. DOORNBOS.

Deze uitgave, op goed papier met duidelijke letter gedrukt, kost **niet meer dan 4 cent,**

Een ex. ter kennismaking wordt op verzoek terstond franco toegezonden.

4 ct. 4 ct.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën:

Door den heer A. P. J. Buisch te Oude- water uit Hoekoop f 7.50; uit Papekop f 30.50 samen f 38; van Ds. Miedema te Charlois f 5.

Aan Collecten: (voor de Theo- logische faculteit).

Van de Ger. kerk te Amsterdam A halve collecte f 77.53, div. giften f 10; samen f 87.53; van idem te Lemmer f 12.45; van idem te Daurswoud f 1.63; van idem te Hoornsterzwaag f 0.72 1/2; van idem te Lippenhuisen f 2.52 1/2; van idem te Mil- dam f 2.71 1/2; van idem te Oosterzee f 3.70; van idem te Echten f 1.04; van idem te Donkerbroek f 4.55; van idem te Joure f 10.38 1/2; van idem te Knijpe f 2.83.

Aan Schenkingen:

Door Ds. J. A. Bult te Winschoten ge- vonden in de collecte f 10.

Voor de Medische Faculteit:

Door Mevr. M. M. te S. f 9.92 1/2.

Voor het Studiefonds:

Door Mevr. M. M. te S. f 9.92 1/2.

S. J. SEEFAT,
Hilversum. Penningmeester.

Stoomdruk van Zalsman te Kampen.

VERSLAGEN DER VERG. VAN CLASSES.

(Verkort overgenomen uit »Het Kerkblad.«)

Vergadering van de Geretormeerde kerken in de Classe Amsterdam,

op Woensdag 9 Juni, in het Lokaal Kerkstraat 109. Twee kerken brachten een vraag ter tafel omtrent twee broeders, die zij wel zouden willen onderzocht zien naar Art. 8 van de Kerkenordening; waarop de Classe antwoord geeft, met verwijzing naar genoemd artikel, volgens hetwelk men zichzelf moet presenteren aan de Provinciale Synode, met overlegging van attesten door kerkeraad en Classe af te geven.

Aan Ouderkerk wordt op haar verzoek, beloofd, dat de Classe aan deputaten voor de Hooge Overheid kennis zal geven van de ineenmelting, welke plaats had.

Verder wordt bij het onderzoek naar Art. 41 D. K. aan Naarden raad gegeven, hoe te handelen met een broeder, die zijn kind niet liet doopen in de Geret. kerk.

Sloterdijk vraagt het gevoelen der Classe naar zin en strekking van Art. 91 No. 3 Acta Generale Synode 1892. Waar het blijkt, dat er tusschen deze kerk en die van Halfweg in dezen verschil bestaat, wordt Sloterdijk geraden een saamspreking te vragen met den kerkeraad van Halfweg.

Omtrent de mededeeling van Ouderkerk, dat het gemeentebestuur van Ouder-Amstel, de stukken waarbij kennis gegeven werd van de ineenmelting terugzond, omdat het kerkgebouw op het grondgebied van Nieuwer-Amstel staat en de kerkeraadsleden burgerlijk tot laatstgenoemde gemeente hooren, zal het advies van de deputaten voor de Hooge Overheid ingewonnen worden.

Aan deputaten der Generale Kas voor Emer. Pred. Weduwen en Weezen, die de aandacht der Classe vestigen op een predikant, die te Weesp emeritus werd en op de weduwe van een predikant, die te Ouderkerk overleed, zal bericht worden, dat voor het jaar 1898 de Classe met de betrokken kerken, voor de benodigde som van f 1100.— hoopt te zorgen. Voorts wordt besloten deze zaak in de September-vergadering nader te regelen.

De Zending zal in een volgende vergadering een punt van bespreking uitmaken.

Naar aanleiding van een schrijven der Vereeniging tegen de Prostitutie, spreekt de Classe als haar gevoelen uit, dat alle reglementeering, in plaats van bestrijding der zonde, tegen Gods Woord is.

(Kerkblad No. 21.)

Verslag van de Vergadering der Classis Alkmaar,

gehouden te Noord-Scharwoude 10 Juni 1897.

Aan een zwakke kerk, die ondersteuning zou willen aanvragen uit het Provinciaal fonds voor Hulpbehoevende kerken, wordt geraden nog wat te wachten op steun uit de Classis zelf.

Aan de verschillende kerken wordt de wenk medegegeven te besluiten, dat ze hare dienaren tweemaal in elk trimester afstaan voor de Hulpbehoevende kerken; en aan zwakke kerken de raad om, als het kan, bij naburige kerken het H. A. v. te houden.

Eene vraag van Dirksdijk om handopening tot beroeping, wordt voor kennisgeving aangenomen. Eenevrees een schrijven van de Nederl. Vereen. tegen de prostitutie.

Eene instructie van Oosterend, bedoelende de oprichting van een Prov. fonds ter ondersteuning van arme krankzinnigen, zal op de volgende vergadering worden behandeld, terwijl deputaten, daarvoor benoemd, alsdan een gedetailleerd voorstel ter tafel zullen brengen.

De kerk van Alkmaar heeft eene instructie inzake art. 77 der Acta van de Algemeene Synode, 1896. Deze kerk is met de hulpe der Classis ten deele in staat, den wensch der Algemeene Synode te vervullen; het ontbrekende zal van de Prov. Syn. gevraagd worden.

(Kerkblad No. 25.)

Kort Verslag van de Vergadering der Classe Haarlem,

gehouden op 17 Juni 1897.

Naar aanleiding van een ingekomen schrijven van het Bestuur der Ned. vereeniging tegen de prostitutie, spreekt de vergadering hare hartelijke belangstelling uit in den strijd tegen het stelsel der reglementeering van de onthut en wensch op haren weg het streven van genoemde vereeniging te steunen.

De beroeping van Ds. Feringa naar Zaandam B wordt geaprobeerd. De Classe heeft geen bezwaar, dat deze broeder Consulnt van Antwerpen blijve, zolang de kerk van Zaandam B daarover hare goedkeuring geeft en daardoor zijne diensten in de Classe geene schade lijden.

De bepaling van de som der vergoeding voor vacatuurdiensten zal voortaan aan de vacante kerken zelve overgelaten worden, met dien verstande, dat daardoor tenminste de reiskosten gedekt worden.

(Kerkblad No. 26.)

Kort Verslag van de Vergadering der Classis Amersfoort,

gehouden te Baarn op Dinsdag 22 Juni 1897.

De commissie, benoemd inzake de beschuldigingen die tegen een voorganger van een der kerken zijn ingebracht, brengt in comité-generaal bij monde van Ds. v. d. Sluys rapport uit.

Na breede bespreking wordt den betrokken kerkeraad eene commissie van advies toegevoegd voor de verdere behandeling dezer zaak.

Een nieuwe regeling der vacatuurbuurten wordt voorgesteld, doch met meerderheid van stemmen wordt besloten, daarin geen verandering te brengen. Elke vacante kerk ontvangt een consulnt, die minstens één Zondag in de 3 maanden haar moet dienen.

Voor de opleiding van een broeder uit deze Classis tot missionair-predikant wordt door alle kerken op één na een vast bedrag toegezegd, waardoor de Classis in staat zal zijn hem jaarlijks met minstens 100 gulden te steunen.

De kerk van Bunschoten A belooft nu reeds de gewone jaarlijksche collecte voor den hulpbehoevende student te willen houden tot dekking van het tekort.

Op de vraag van Bunschoten A, om ondersteuning voor haren emeritus-predikant met het oog op

de nieuwe regeling, die, volgens het besluit van de Synode te Middelburg 1896, met 1 Jan. 1898 een aanvang neemt, wordt geantwoord, dat reeds op de vorige vergadering een bedrag van f 50 per jaar is toegezegd aan elk der 3 kerken, die een emeritus-predikant tot hare verzorging hebben, en dat op de Provinciale Synode eveneens om steun zal worden gevraagd.

(Kerkblad No. 27.)

VERSLAGEN

DER VERG. VAN PROV. SYNODEN.

(Verkort overgenomen uit »Het Kerkblad.«)

Kort Verslag van de Prov. Synode der Geref. kerken in Friesland,

gehouden te Bolsward den 25sten Mei 1897.

a. Rapport naar Art. 49 D. K. b. Informatie-bureau. c. Kas E. b. p. d. Kas voor Hulpbehoevende diakonieën ter ondersteuning in de verpleging van krankzinnigen. e. Kas Hulpbehoevende kerken en Inw. zending. Volgens dit laatste rapport waren de ontvangsten van het vorig boekjaar f 1277,82½ en op verre na niet toereikend om het volle, voorwaardelijk toegezegde bedrag van ondersteuning aan de respectieve Hulpbehoevende kerken en voor den arbeid der Inw. zending uit te keeren. Voor dit jaar was door de verschillende Classes aangevraagd voor de Hulpbehoevende kerken eene somme van f 2140,— en voor den arbeid der Inw. zending f 625,—. De vermoedelijke inkomsten zullen echter veel minder zijn, dan het aangevraagde bedrag en daarom besluit de Synode, op voorstel van de deputaten ad hoc, belangrijk minder hulp te moeten toezeggen en te bepalen, dat de Hulpbehoevende kerk te Terschelling zal ontvangen f 65. Dronrijp f 25. Witmarsum f 45. Oldeboorn f 30. Terwispel f 150. Boornbergum f 40. Kooten f 25. Hollum op Ameland f 20. Lioessens f 70. Nes en Wierum f 20. Schiermonnikoog f 40. Hindeloopen f 25. (voorw.) Wijkkel-Balk f 40. (voorw.) Gaastmeer f 20. (voorw.) Echten f 20. (voorw.) Stiens f 20. (voorw.) Inw. zending Z. O. hoek f 300 en voor den arbeid op de heide, Classis Drachten, f 30.

f. Verslag van de kerk van Lioessens over de Prov. financiën. Door de commissie ad hoc wordt gerapporteerd, dat de ontvangsten eene somme bedragen van f 1383,45½ en de uitgaven f 1080. De administratie werd in orde bevonden. Br. Seeger ontvangt den dank der vergadering, en bij vernieuwing wordt de kerk van Lioessens voor het volgend jaar met deze aangelegenheid belast.

Door de afgevaardigden naar de Generale Synode van Middelburg worden enkele inlichtingen gegeven aangaande eenige zaken.— In betrekking tot Art. 120 (Acta Synode van Middelburg) spreekt de Prov. Synode als haar gevoelen uit, dat in strijd met dat Art. de kennisgeving van de besidinging dezer zaak in publieke bladen geschied is.— Naar aanleiding van het besluit der Generale Synode inzake de Zending, besluit de Prov. Synode naar Art. 116, III »Van meerdere kerken«, 3, bladz. 78 (Acta Synode Middelburg), deputaten te benoemen, teneinde in deze Prov. den dienst der Zending aan te bevelen en den jver aan te wakkeren. De morgenzitting wordt met dankzegging gesloten door den assessor Ds. Impeta.

6. De besprekingen, in betrekking tot het uitgebrachte rapport van Br. Brugsma, in verband met de nieuwe regeling van de kas der Em. pred. wed. en -weezen, door de laatstgehoudene Generale Synode aangenomen, in de morgenzitting aangevraagd, worden geëindigd. Eenparig wordt het door de Prov. Synode uitgesproken, dat het dure roeping der kerken in Art. 13 D. K. te handhaven. Bij algeheel of gedeeltelijk onvermogen eener kerk, worde deze als Hulpbehoevende kerk door de Classis ondersteund. Zoo noodig, de Classis door al de Provinciale kerken, terwijl eindelijk het ontbrekende worde aangevuld uit de Generale kas.

Met den 1sten Januari 1898 komen voor rekening van de respectieve kerken in de Prov. Friesland, 2 Emeriti-pred. en 7 wed. met of zonder kinderen. Noodig wordt het geacht, ter voorkoming van moeielijkheden, eene commissie voor spoedeisende gevallen te benoemen, die voorloopig tot de volgende Prov. Synode de zaken heeft te regelen.

8. b. De Prov. Syn. spreekt met algemeene stemmen het uit, dat zij met de Classis Leeuwarden van gevoelen is, »bij de kerkeraaden te moeten aandringen, dat deze de leden hunner kerk bij medewerking tot oprichting van boterfabrieken, de heiliging van den Rustdag ernstig en nadrukkelijk op »het harte binden.«

Wordt besloten een rondschrjven aan de kerken in dit gewest te zenden betreffende deze zaak. De uitvoering wordt aan het moderamen opgedragen.

Op last der Prov. Synode voornoemd,

Dr. H. H. KUYPER, Praeses.

J. C. BALHUIZEN, Scriba.

(Kerkblad No. 25.)

Provinciale Synode van Drente,

16 Juni 1897.

2. Voor Hulpbehoevende kerken blijkt gecollecteerd f 226,83½. Hiervan wordt ¼ aan de algemeene kas gezonden en het overige onder de Hulpbehoevende kerken der Provincie verdeeld.

3. Wordt besloten de zaak der Inw. zending ter hand te nemen en daartoe van alle gemeenten in Drente vaste jaarlijksche bijdragen te vragen. Indien daarna nog te kort is in de geraamde kosten, zullen deputaten een beroep doen op de kerken buiten onze Provincie.

4. Voor de kas E. B. P. werd gecollecteerd f 475,65½. Den alumnus gaat het naar wensch.

5. De verschillende kerken, die met 1 Jan. 1898 Em. predikanten of ook een predikantsweduwe voor hare rekening krijgen, komen ter sprake. De kerken zelve zullen niet in staat zijn iets te doen, behalve wellicht eene. Ook de Classes en de Provincie durven in dezen geen verplichting aanvaarden. Aan den deputaat H. Brink worden vier broeders toegevoegd ter beoordeeling van gewichtige gevallen en hun wordt machtiging verleend de begrooting, die door de Gen. deputaten over het halfjaar 1 Jan. 1898—1 Juli 1898 zal worden ingediend te aanvaarden en de Classes om het benodigde bedrag aan te schrijven.

Als deputaten worden benoemd DD. G. H. Zahn, R. Huls, H. A. Dijkstra en H. v. d. Veen.

7. Als curator voor de eerstvolgende drie jaren wordt gekozen Ds. T. Noordewier, sec. H. Dijkstra.

8. Als correspondent-penningmeester blijft de primus Ds. J. Moolhuizen en als secundus wordt gekozen Ds. L. Kuiper.

9. Als secundus van br. H. Brink voor de kas voor Em. pred. wordt gekozen, br. Schuurman te Meppel.

11. Als deputaat voor de kas Ex Bonis Publicis wordt herkozen Ds. J. A. de Bruin, sec. Ouderling H. Brink, en in de vacature Donner gekozen G. H. Zahn, sec. H. Dijkstra.

(Kerkblad No. 27.)

Kort Verslag der Prov. Synode van Gelderland,

gehouden 16 Juni '97 in de Gereform. kerk van Culemborg, aan de Ridderstraat.

In de middag-zitting, die met gebed was aangevangen, wordt het rapport vernomen der commissie benoemd voor punt VIII b. b. en na zeer langdurige discussie de handelingen der Classis Apeldoorn goedgekeurd.

Komt in behandeling Art. 13 D. K. O. en wel volgens de daarvoor gemaakte bepalingen door de Gen. Synode van Middelburg 1896. Hiermede werden vereenigd punt VIII b. uit de kerk van Putten, een schrijven van de kerk van Wapenvelde, zoomede een schrijven van de kerk van Tiel, alsmede punt VIII D. d. uit de Classis Apeldoorn.

Deze belangrijke zaak die ten spoedigste voorziening vereischt, aangezien (D.V.) primo Januari '98, de regeling van de Gen. Synode van '96 in werking treedt, wordt veelzijdig besproken en toegelicht en ten slotte opgedragen aan de deputaten voor de Examina, aan wie zal worden toegevoegd een deputaat als quaestor bepaaldelijk voor de ontvangst en uitkeering van collecten in de kerken te houden ten behoeve der Emeriti. pred. -weduwen en -weezen; terwijl aan de kerk van Putten en Apeldoorn, voor dit doel elk f 100,— wordt toegestaan gedurende een jaar; en de aanvragen van de kerk van Tiel en Wapenvelde opgedragen aan deputaten voor Examina tot nader onderzoek en afdoening — opdat toch geen emeritus dienaar, weduwe of wees hierdoor schade zou mogen lijden. — Terwijl voor het emeritaats tractement van den dienaar der kerk van Apeldoorn van af primo April tot ultimo December '97 een omslag over de Classen dezer Provincie zal gehouden worden en wel voor Arnhem f 67,50; Apeldoorn f 23,75; Harderwijk f 56,25; Tiel f 22,50 en Zutphen f 45,—.

Hierna verneemt de Synode bij monde van Ds. Bajema deputaat der Classis Arnhem en Tiel het rapport en verzoek inzake den arbeid in de Betuwe, waartoe deze Classis zich hebben opge maakt en bereids tot uitvoering van dezen gewichtvollen arbeid hebben aangevraagd. Na het vele gehoorde, inzonderheid ook de aangewezen taak die de br. colporteur-Bijbellezer onder leiding dezer Classen zal te vervullen hebben, besluit de Synode, om den quaestor te machtigen f 100 's jaars hier voor af te staan, voor den tijd van twee jaar.

Het uitvoerig rapport der Theol. school wordt door den curator Ds. W. J. de Haas uitgebracht; na enkele vragen door leden der Synode gedaan en door den rapporteur beantwoord zijnde, goedgekeurd; en den curator, met toebidding van des Heeren zegen voor de Theol. School, dank gezegd voor zijn arbeid.

Komt in bespreking punt VIII A. a. van het agendum, verklaring van Art. 178, Acta Syn. v. Dord., '93.

De Synode besluit hierover, dat de Classen geen emeritaat zullen verleen zonder tegenwoordigheid der deputaten ad Examina, op grond dat steun meer zegt dan melewering, en eene meerdere vergadering het veto heeft.

De zaak van Diaconaal Hulpbetoon in de Prov. Gelderland wordt besproken en toegelicht, de Synode besluit dit punt als nummer één te stellen op het agendum der e.k. Prov. Syn. (D. V.) in 1898.

Belangrijk zijn de mededeelingen door Ds. C. L. F. van Schelven, deputaat voor dezen arbeid uit de Classis Arnhem, gedaan, over den toestand der Geretormeerden in de Rijn-provinciën (Punt VIII d. uit de Classis Zutphen.)

Het groote belang van dezen arbeid gevoelde de vergadering levendig en bracht den rapporteur voor zijnen arbeid welgemeenden dank en sprak daarbij hare hartelijke sympathie uit over den bereids verrichten arbeid en verklaart, voor zooverre de Synode mogelijk is, zedelijke steun te zullen verleen.

Punt VIII lett. e. uit de Classis Arnhem wordt aangehouden.

De Synode benoemt bij schriftelijke stemming tot curator der Theol. school te Kampen Ds. W. J. de Haas, Dr. L. H. Wagenaar secundus.

(Kerkblad No. 27.)

Kort Verslag van de Prov. Synode van Overijssel,

17 Juni 1897.

Rapport van de deputaten voor de Hulpbehoevende kerken. Ongeveer f 400 is ontvangen en uitgegeven. De Synode besluit, dat de verdeling der gelden tusschen de gemeenten Olst, Avereest en Lemelerveld (zie Agendum) op den ouden voet zal geschieden.

Rapport van de deputaten ad Examina. De Synode besluit, dat voortaan bij elke emeritaats-verklaring, minstens drie van de vijf deputaten moeten, tegenwoordig zijn.

Rapport van de deputaten voor den Zendingdag, die te Dedemsvaart is goed gelukt. Er zal D. V. het volgend jaar er weer een gehouden worden. Maar vooral in eigen gemeente moet men de zaak der Zending bevorderen. Zoo besluit en oordeelt de Synode.

Rapport van de kas E. B. P. (tot opleiding voor den dienst des Woords). Verslag aangaande den alumnus (zeer gunstig). Als de kerken nog wat beter kollekteeren, kunnen wij weldra een tweede oproeping doen.

Verslag van den Prov. quaestor (penningmeester). Ongeveer f 700 inkomsten en uitgaven.

Naar aanleiding van een voorstel van de Classis Zwolle en idem van Ommen wordt zeer breede discussie gevoerd over de kas van Em. pred. etc. Slotom was: wij houden ons aan de geschreven Acta der Synode Generaal, — en wij zullen deputaten benoemen, om met de leden der Algemeene kas te correspondeeren en de voorkomende gevallen te behandelen. De moeielijkheden, die uit den nieuwen gang van zaken voortkomen, moeten wij afwachten. De Synode bepaalt een maximum voor onze Provincie, en laat de bepaling der quota voor

elke Classis aan de deputaten over. De deputaten voor de Hulpbehoevende kerken worden ook voor dit werk aangewezen.

De Prov. Synode zal ons goed recht bepleiten bij de Prov. Staten omtrent de ondersteuning voor de verpleging onzer krankzinnigen. Twee broeders zullen op audientie gaan bij den Commissaris der Koningin.

Ingekomen stukken:

1. Van Ds. E. T. H. Pl. van A. te O. (Art. 176. Gen. Synode 1896.) Elke Classis zal iets doen.

2. Van een lid der kerk van Vroomshoop. Dit wordt niet in behandeling genomen, wijl het bezwaar niet bij den kerkeraad en bij de Classis gebracht is.

3. Van enkele leden der Geref. kerk te Nieuw-Leuzen (zie b. en c. van 't Agendum.) Dit geldt de vraag, of leden die niet zelf kunnen komen met door henzelfv onderteekende briefjes, mogen stemmen. Dit is en blijve in de vrijheid der kerken. Aan appellanten zal geschreven worden.

(Kerkblad No. 26.)

Kort Verslag van de Particuliere Synode der Gereformeerde kerken in N.-Brabant en Limburg,

gehouden op 16 en 17 Juni 1897, te Nieuwendijk.

Deputaten voor examina rapporteeren bij monde van Ds. J. H. Feringa, dat Ds. C. Lindeboom met volle vrijmoedigheid werd toegelaten tot den dienst des Woords in de kerk van Sprang.

Namens deputaten voor Hulpbehoevende kerken rapporteert Ds. A. Schouten Wz. over den steun verleend aan Helmond en andere Hulpbehoevende kerken. De collecten hadden opgebracht f 267,65. Hiervan was uitgegeven f 197,18. Deze rekening wordt nagezien en in orde bevonden.

De kerk van 's-Hertogenbosch, aangewezen tot Provinciaal informatie-bureau, rapporteert bij monde van Ds. J. M. Mulder, dat slechts éénmaal aanbeveling is gevraagd. Voorgesteld wordt, het Provinciaal informatie-bureau op te heffen en de kerkeraaden aan te bevelen, zelf maatregelen te nemen. Eenparig wordt besloten, het Provinciaal informatie-bureau op te heffen, maar dat de aanbeveling niet zal geschieden. De Synode wensch dit aan iedere kerk over te laten.

Een overschot, groot f 1.93 van het informatie-bureau wordt geschonken aan de kas voor Inw. zending en Bijbelcolportage.

Deputaten voor Inw. zending en Bijbelcolportage rapporteeren bij monde van Ds. J. v. Haeringen en Ouderling J. den Boer. Dit rapport geeft blijk van grooten zegen en vooruitgang. Het financieel verslag wijst als eindcijfers aan: Ontvangen f 4427,36½, uitgegeven f 4335,88½, dus een batig saldo van f 91,48. Ook deze rekening wordt nagezien en in orde bevonden.

De Synode besluit voorts, dat Br. H. Dekker als colporteur-Bijbellezer 10 Augustus van Raamsdonk naar Venlo zal vertrekken.

Een protest van een lidmaat tegen een besluit der Classe, inzake zijne censura, wordt in comité-generaal behandeld.

De vraag, of de kerk van Raamsdonk voortaan bij de Classe 's-Hertogenbosch zal behooren, lukt eenige bespreking uit, waarop de Classe 's-Hertogenbosch haar voorstel terugneemt.

Weder ontvangt de Classe 's-Hertogenbosch toezegging van steun voor de kerken te Helmond en Helenaveen.

Naar aanleiding van een ingekomen schrijven van de Generale deputaten naar Art. 13 D. K. O., wordt besloten een 3-tal Provinciale deputaten te benoemen. Gekozen worden: Ds. J. M. Mulder, Ds. J. C. C. Voigt en Ouderling W. N. de Leeuw.

Aan deze deputaten wordt volmacht verleend, met betrekking tot de uitkeering, namens de Provincie te verstrekken, aan enkele weduwen en een Emeritus-predikant.

Ook wordt de positie van Ds. Binnema nauwkeurig gestipuleerd.

(Kerkblad No. 26.)

Kort Verslag van de Prov. Synode van Zuid-Holland,

den 23en en 24en Juni te Dordrecht gehouden.

De deputaten voor de examina en de emeritaats-verklaring brengen rapport uit. In geen der 3 gevallen behoeft zij tegen de toelating te adviseeren. Zij maken de opmerking, dat huns inziens te weinig tijd besteed werd aan het onderzoek in de praktische vakken. Bij 2 emeritaats-verklaringen waren zij tegenwoordig.

Daarna rapporteeren deputaten voor Hulpbehoevende kerken in de Prov. Van 2 Classes werd het ¼ der collecten niet ontvangen. Een 5-tal kerken ontvingen ondersteuning.

Deputaten tot bijstand der Classen in de bearbeiding van plaatsen, waar een rechte kerkformatie ontbreekt, deelen mede, dat zij hun arbeid op een enkele plaats mochten voortzetten en bovendien de zwakke kerken van Abbenbroek en Zevenhuizen weer mochten steunen.

Ook brengen deputaten voor het Prov. studiefonds verslag uit van hun handelingen. Een 4-tal jongelingen ontvangen toelagen uit deze kas, waarvan 2 te Kampen op ons Gymnasium worden opgeleid, één aan de Vrije Universiteit studeert, en één straks het admisssie-examen voor de V. U. wensch te doen.

Na de behandeling van eenige geschillen in enkele kerken, komen ter sprake de aanvragen van verschillende Classen in zake de verzorging van emeriti, predikants-weduwen en -weezen.

Breedvoerige discussiën hebben over deze zaak plaats, die beëindigd worden met de aanneming van een voorstel van Ds. Douma om 8 deputaten te benoemen (uit iedere Classis één), die alles wat op deze zaak betrekking heeft, zullen onderzoeken, regelen en uitvoeren gedurende één jaar. Het voorstel gaat uit van de gedachte, dat bijna alle kerken, die een emeritus, weduwe of weezen te verzorgen hebben, hulpbehoevend zijn geworden door de nieuwe regeling. Later wordt hierop teruggekomen.

De Classis Leiden vraagt het advies van de Prov. Synode in zake een in die Classis genomen besluit in betrekking tot de opleiding van een jongen man voor den dienst des Woords onder Heidenen en Mohammedanen. De Synode onthoudt zich van het geven van advies.

Een voorstel van Leiden, in verband hiermee, wordt aangehouden tot een volgende Synode.

Weer komt in behandeling de verzorging van emeriti enz.

Tot deputaten voor deze zaak worden benoemd: Br. Heijman, Ds. Douma, Ds. Renkema, Ds. v. Diemen, Ds. Keulemans, Ds. v. Andel, Ds. Sieders en Ds. v. d. Munnik.

Een instructie voor deze deputaten wordt vastgesteld. Volgens deze instructie zullen zij alles, wat betrekking heeft op Hulpbehoevende kerken in de Provincie, hetzij zij hulp behoeven om te blijven bestaan, hetzij om een emeritus te verzorgen, te onderzoeken, te regelen en uit te voeren hebben, en zich ook met de deputaten van de Gener. kassen voor emeriti en Hulpbehoevende kerken in betrekking hebben te stellen. Het benoemde zullen zij omslaan over de Classe naar den maatstaf der Prov. quota.

Nog wordt het volgende voorstel-Douma aangenomen: »De Prov. Synode heeft de kas voor den arbeid in plaatsen, waar een rechte kerkformatie ontbreekt op, en brenge dezen arbeid bij de deputaten voor Hulpbehoevende kerken. Den deputaten worde dank betuigd voor hunne werkzaamheden en

hunne kas worde overgedragen aan de deputaten voor Hulpbehoevende kerken.»

(Kerkblad No. 27.)

Kort Verslag van de Prov. Synode der Geref. kerken in Noord-Holland, gehouden te Amsterdam den 30sten Juni 1897

Het financiële rapport over het studiefonds wordt gelezen, en voor kennisgeving aangenomen. Het batig saldo bedraagt f 356.12½.

c. Het rapport over de Hulpbehoevende kerken wordt gelezen en voor kennisgeving aangenomen. Het financiële rapport wordt gelezen. Het batig saldo bedraagt f 3.82.

9. De voorstellen van de deputaten voor de Hulpbehoevende kerken worden besproken, en aangenomen.

In de eerste categorie wordt toegezegd aan: De kerk van Hoorn f 100, van Velzen f 70, van Edam f 275.

In de tweede categorie wordt toegezegd aan: De kerk van Hoorn f 30, van Medemblik f 90,

van Sloterweg f 105, van Holijstoot f 30, van Nieuwendam f 90.

11. De aanvraag om financiële ondersteuning van de kerken der Classe Alkmaar, ten behoeve van de kerk van Alkmaar, ter verzorging eener predikants-weduwe, wordt na bespreking teruggevoerd.

Het voorstel, dat elke Classis een deputaat benoeme tot het deputaatschap der Prov. ter regeling van de ondersteuning aan de kerken in de Provincie, geroepen om te voldoen aan Art. 13 D. K. O., wordt aangenomen.

Den deputaat te benoemen door de Classis Edam wordt opgedragen, deputaten bijeen te roepen.

Deputaten worden gemachtigd voor nieuwe gevallen voorloopig hoogstens de helft der uit te keeren som toe te staan.

Deputaten moeten ter Prov. Synode steeds komen met een volledig geadstrueerde voordracht.

De Synode dringt aan, dat de kerken blijven collecteren.

12. Het voorstel van de kerken der Classe Alk-

maar, dat er »eene Prov. regeling gemaakt worde,» wordt met algemeene stemmen verworpen.

13. Aan een em. predikant wordt voor een jaar »eene ondersteuning toegezegd van f 50, te voldoen uit de collecten, die gehouden worden voor de kas voor em. pred., pred.-wed. enz.

14. Inzake het protest tegen een besluit der kerken van de Classe Alkmaar inzake eene doopsbediening te den Helder wordt besloten, drie deputaten te benoemen, die het volgende jaar de Synode zullen dienen van advies. Tot deputaten worden benoemd: Ds. B. van Schelven, Ds. L. Neijens en Ds. W. Breukelaar.

18. a. Tot deputaten voor de bijwoning van peremptoire examina worden benoemd: DD. B. van Schelven, D. Bakker, W. Breukelaar, J. van der Sluis en U. Faber, primi, DD. C. Stadig en R. Mulder, sec.

b. Tot deputaat-curator voor de Theol. School wordt benoemd: Ds. L. Neijens primus, Ds. B. van Schelven secundus.

PROVINCIALE ZENDINGS-DAG IN OVERIJSEL.

De Prov. Zendingsdag werd ditmaal gehouden te Dedemsvaart en wel op Donderdag 10 Juni.

Den avond te voren werd aldaar een bidstond gehouden, waarin Ds. J. J. Westerbeek van Eerten van Kampen, voorging.

Naar aanleiding van Matth. VI: 10a Uw koninkrijk kome, sprak hij over de beteekenis van dit rijk en wat de inhoud van dit gebed was. Hier wordt wel voor de kerk in 't algemeen gebeden, maar toch ook inzonderheid, dat er arbeiders worden uitgestooten. Ook wordt hier gebeden voor de broeders die in de Zending arbeiden.

Donderdagmorgen te ruim half elf uren opende Ds. J. Hessels van Zwolle de samenkomst.

Na 't zingen van Ps. 22: 14 en 16 en gebed, las hij der vergadering Ps. 86 en 87 voor.

In zijn openingswoord wees hij op het heerlijke lied, hoe David gewoon was tot zijn God te spreken. Hier — Ps. 86 — weerklinkt een toon van vertrouwen. Er is een zendingsgedachte in, al de heidenen, die gij gemaakt hebt.

Maar Ps. 87 is een Zendingssong des O. T. in den volken zin des woords.

Middelpunt van heel het lied is het aardsch Jeruzalem, type en voorbeeld van het geestelijk Jeruzalem.

Zoo vervuld is de dichter van de geestelijke dingen, dat hij in den aanvang zelfs den Naam des Heeren niet noemt. Zijn grondslag heet het daer.

In dezen psalm is sprake van de heerlijkheid, van de uitbreiding en van den zegen van Sion.

Na 't zingen van Ps. 87: 5, werd het woord gegeven aan Dr. L. Wagenaar van Arnhem, door de Synode van Middelburg aangewezen om den ijer voor de Zending o.a. ook in Overijssel aan te vuren.

Zijn referaat was getiteld: onze roeping tegenover de Synodale regeling van den Zendingarbeid.

Dr. Wagenaar begint met de opmerking, dat hij door de Synode van Middelburg aangewezen, om den ijer voor de Zending bij onze kerken aan te vuren, o.a. ook in Overijssel, hij natuurlijk wel aanvaardt, is, maar geen brandstichter.

Brandstichters in deze zaak zijn de predikanten. Hij vertrouwt, dat hier het Zendingsvuur reeds in lichte laai staat. Op sommige plaatsen smeult het vuur en dan is het noodig dat de aanvuurder kome.

In de formuleering van het referaat vindt Dr. W. iets angstigs. De bedoeling kan toch niet zijn om tegenover den Synodalen Zendingarbeid positie te nemen. En dit zou men toch niet het »tegenover», uit den titel kunnen halen. Doch op dit punt is referent door een der deputaten gerust gesteld.

Bij zeven punten wil referent achtereenvolgens stilstaan.

De Zending is:

1. Van Godswege actueel.
2. In onze historie gegrond.
3. In onze nationale roeping gegeven.
4. Op de kerstening van het Javaansche en Soendaneesche volk gericht.
5. Naar den aard van ons kerkrecht geregeld.
6. Met blijdschap door de kerken aanvaard.
7. Op beding van genade van welslagen verzekerd.

Wat het eerste punt betreft, wordt door referent herinnerd, dat de tijd nog zoo ver niet achter ons ligt, dat er schier geen belang was inzake de Zending.

Er zijn oude mensen, die er nooit over hoorden spreken. Men had eerder tegenzin in de Zending, dan dat men voor haar opkwam. De verhalen van bekeering waren oppervlakkig. Nu is er verandering.

Nu is inzonderheid de Zending aan de orde gesteld. Laat ons onze roeping onder de oogen zien. Zij hangt saam met den bloei van het geestelijk leven.

Wie zich hier onttrekt, hij zal geestelijk inzinken, niemand zal zich ongestraft hier onttrekken.

In punt 2 en 3 zette referent uiteen, dat wij 't aan de Javanen te danken hebben, dat wij hier vrij zitten. Hij schetst eerst hoe Spanje machtig, ja oppermachtig geworden was, voornamelijk, door wat van Indië werd ingevoerd. De Indische wereld gaf kracht aan Spanje. Toen de Prins dood was wilde niemand ons helpen. We zonden weg in onmacht.

Hij teekent ons het beeld van den ouderwetschen Calvinist P. Plancius, die in Amsterdam op zijn studeerkamer met zijn bijbel en globe zit. Als hij bad om den oorlog tegen Spanje door te zetten, dan werd hij op de globe gewezen. Hij was de man die bewerkte, dat er in een vergadering van Calvinistische kooplieden en zeevaarders, een besluit werd genomen om naar Indië te stevenen. Dat aanleiding gaf tot het feit, een vorig jaar als 300jarig feit herdacht. De schatlen uit het O. vloeiden ons toe. Het

gebed van Plancius werd verhoord. Spanje werd geslagen.

Wat punt 4 aangaat, werd door Referent 't volgende opgemerkt. De Javanen zijn geen wilden. Ze zijn fijn beschaafd. Ze hebben nu drie eeuwen moeten kruipen. In 't hartje van Java komen elken Zondag eenige groepen saam en zeggen: wij zijn Christenen. Hoewel ze 't onze Vader bidden en een gedeelte uit de Schrift hooren lezen, ze weten toch niet wat ze doen. Ze verstaan 't niet. Hij doet ons Sadrah van een gunstige zijde zien. Met deze groepen doelt hij op de aanhangers van Sadrah. Hij weet niet in hoever Sadrah moet verstooten worden.

Wat punt 5 betreft merkt Referent op, dat elke plaatselijke kerk een roeping heeft. Voeger was er iets gewrongens, thans loopt alles gemakkelijk.

Een kerk die in onze provincie voorop kon gaan is de kerk van Kampen; m.i. (zegt de ref.) moet zij vooropgaan. Ook Zwolle kan het of alleen doen, of in overleg met Kampen.

We hebben onder onze jonge predikanten te zoeken of er niemand is, die zich bereid verklaart heen te gaan.

Ook hebben de kerkeraden toe te zien dat er b.v. een commissie van leden der gemeente met eenige kerkeradsleden optrede om verzamelbroeders of verzamelvrouwen te verkrijgen, die zich bereid verklaren, per week vijf (niet meer dan vijf gezinnen per week, anders wordt het te bezwaarlijk) gezinnen te bezoeken, om dan b.v. op te halen, een of twee cent, een stuiver of een dubbeltje. Dan verkrijgt men veel. Dat brengt in Arnhem f1000 per jaar op. Het arme volkje heeft de kerk van Christus gebouwd en kan nog best de Zending doen.

Uit het debat, dat na dit referaat volgde, bleek, dat men met veel instemming Dr. W. gehoord had. Inzonderheid werd gevraagd wat nu de andere 45 kerken in Overijssel te doen hadden, indien Kampen en Zwolle voor gingen? Daarop werd het volgende geantwoord. Dat men moest doen, wat nu reeds de kerk te Kampen deed.

Daar toch was de Zending aan de orde gesteld ter ampele bespreking in den kerkerad. En tevens was daar een besluit genomen, dat de predikanten op bepaalde tijden in den dienst des Woords de gemeente zullen wijzen op hare roeping met betrekking tot de Zending onder Heidenen en Mohammedanen.

Dat nu, wat de Kamper kerkerad besloot, dat hebben alle kerken te doen.

Des middags te half drie uren trad Ds. W. de Jong van Dalsen op met zijn referaat getiteld: de Christianisering ten tijde der Compagnie.

Spreker gaf een degelijk bewerkte historische uiteenzetting van de O. I. Compagnie, waarin hij o.a. vermeldde: dat de Compagnie niet alleen optrad als vorst en koopman, maar ook arbeide in het Evangelie. Op de schaduwzijden van dezen arbeid wijzend, deelde referent ons mee, dat de Compagnie in de Zending als hooftpersoon optrad. De beslissing berustte gewoonlijk bij de zeventien. Delft-Delfland maakte in 1614 de opmerking, dat predikanten niet door kooplieden maar door de kerken gezonden worden. In den afteleggen ambtse had men trouw te zweren aan de Compagnie. En deze was voor alles handelbaar.

Het zou ons te veel plaats innemen, zoo we heel dit referaat wilden mededeelen.

Slechts vermelden we de conclusien in de volgende 4 stellingen door referent samengevat.

I. De Zending der Geref. kerken ten tijde der Compagnie had een te gedroegen positie, tengevolge waarvan zij zich niet naar haar aard kon ontwikkelen en niet naar eisch en plicht kon gedreven worden.

II. In de Zending-methode dier dagen, niet vrij van den Roomschen zuurdees, school een fout, die haar stempel gedrukt heeft op de Indische kerken, terwijl deze methode zich gewroken heeft in de geschiedenis dier kerken.

III. De resultaten der Christianisering wijzen ons op toestanden en verboudingen, die door de Gereformeerde kerken in hare belijdenis beslist veroordeeld zijn.

IV. De Christianisering ten tijde der Compagnie strekt der huidige Zending tot een baken in zee, die haar wijst op vele te mijden klippen en maant tot voortdurende om- en voorzichtigheid.

De Zendingsdag kan als goed geslaagd beschouwd worden. Er heerschte een opgewekte toon. De belangstelling vooral ook uit de omliggende plaatsen was flink. Ruste op dat alles 's Heeren zegen.

Na 't zingen van Het Gebed des Heeren vers 3 sloot Ds. Scheps de vergadering met dankzegging.

Namens Deputaten,
J. J. WESTERBEEK VAN EERTEN.

ALLERLEI.

Het XXIIIe Zuider-Zendingsfeest werd Woensdag 23 Juni gevierd te 's Heer-Arends-kerke. Des avonds te voren werd een bidstond gehouden en geleid door Ds. W. A.

Keers en Ds. J. H. Donner Jr. De openingsrede werd uitgesproken door Ds. A. Voorhoeve te Amsterdam en de slotrede door Ds. J. van 't Hooft te Vlaardingen. Op een weide met hoogopgaande olmbomen waren omtrent derdehalftuizend feestgangers bijeengekomen.

In de laatste weken wordt gemeld van valsche bankbiljetten van f 25, die in Amsterdam en enkele andere plaatsen in handen kwamen. Ze missen het watermerk. Er wordt tegen gewaarschuwd.

Op 1 Januari 1896 bedroeg het aantal krankzinnigen in de Nederlandsche gestichten 7100; en daarvan waren 3545 mannen en 3455 vrouwen. Op 1 Januari bedroeg het cijfer 7317, dus eene vermeerdering van 217; waarvan 3682 mannen en 3637 vrouwen. Het aantal gestichten in ons land bedroeg toen driëntwintig. Meerenberg te Bloemendaal heeft het grootste aantal verpleegden, 1312; het St. Antonius-gesticht het kleinste aantal, 7. Erneloo-Veldwijk telt er 376. Loosduinen 366. 's Heeren-Loe (Ermelo) 113. Zuidland 111. Dus ook in ons land als elders, gestadige toename der krankzinnigheid, 't welk de meeste statistieken in verband brengen met, of rechtstreeks toeschrijven aan de hoofdzonden van onzen tijd: dronkenschap, ontucht, speelzucht, gejaagd leven enz.

De Leidsche hoogleeraar Bolland, die voor zich geheel en al brak met het Christendom, heeft in een ingezonden stuk in het »Nederlandsch Dagblad», toch eens zijn goedkeuring moeten uitspreken over de houding van den »Christ. Hist. Bond» bij de verkiezingen, en het gefeliciteerd met den gunstigen uitslag, dien het vaderland voor een goed deel aan des Bonds »jaarlijk anti-revolutionaire bemoeiingen te danken heeft.» Nu het in allen gevalle behoed blijft — zegt hij o. a. »voor den onzeggenlijk smaad eener inhuldiging van ons geliefd Oranjkind met een gemachtigde der Overbergische praefecten en hun quasi-antirevolutionairen satelliet aan hare beide zijden!» — De staatsprofessor koelt denklijk zijne warmte wat af, die hij zichzelven aanjooit om het verzet tegen zijne benoeming indertijd en om den val van zijn beschermheer; — doch professor is zijn taal niet; ze is ook niet waar. Hoe kan Z. H. G. spreken van »onze Calvinistische broeders» in den wensch: »Moge de Christelijk-Historische partij onder onze Calvinistische broeders in sterkte toenemen.» Is dit sarcasme, dan is 't niet eenmaal urban, zegge fatsoenlijk. 't Zij scheld- en spot-woorden, die hij schrijft.

Op een vergadering van nonconformisten te Bournemouth verhaalde de heer Carwell Williams, een lid van het Lagerhuis, dat Dr. Fletscher van Stepney, tot wiens gemeente hij behoorde, bij de geboorte van den Prins van Wales Koningin Victoria eene preek toezond, die hij voor deze aangelegenheid gehouden had. De lord Paleismester zond echter de preek terug om reden, dat ze gedaan was in een ijer, niet tot de staatskerk behorende gemeente, en daarom niet aan de Koningin kon aangeboden worden. Tegenwoordig daarentegen, kan men, zeide de spker, verscheidene niet-officiële predikanten noemen, die de Vorstin hunne boekdeelen predikatiën hebben toegezonden, en in plaats van ze te zien terugkomen, hebben zij daar brieven van dankbetuiging voor ontvangen.

De speelbank Monte-Carlo wint jaarlijks 20 miljoen francs, dat wil dus zeggen, goochelt of schachert die som uit den zak harer klanten en slachtoffers. Hiervan leven de beambten, de aandeelhouders, de Vorst van Monaco en heel zijn staatje; niet te vergeten ook de muziek en de verdere aanlokkelijkheden om bezoekers tot zich te trekken. Voorts trekt de pers anderhalf miljoen om voor de inrichting te spreken of ook om van de sombere tooneelen van zelfmoorden, die er dikwijls plaats hebben, te zwijgen. De Engelsche bisschop van Gibraltar zeide onlangs terecht, dat het bestaan van zulk eene inrichting een voortdurende beleediging is, niet alleen tegen den godsdienst, maar ook tegen de beschaving onzer eeuw.

De jaarlijksche vergadering der Vrije Evangelische kerk te Genève werd in April gehouden onder voorzitterschap van den predikant Barnaud. Het aantal harer lidmaten bedraagt 697 en gedurende het laatste boekjaar bedroegen de gewone ontvangsten der gemeente 22,863 frs. en de uitgaven 25,704 frs. Het tekort werd echter terstond gedekt door het reservefonds, dat bestaat uit giften bij erflijng.

Uit een dorp in het Zwitsersche Kanton Glaris berichtte men een geval van geloofsdwang, dat allerminst in dit ijer bergland te pas komt. Eene weduwe, die lidmaat was van de vrije kerk, had haar zoon ter catechizatie gezonden bij den predikant der

gemeente, waartoe zij behoorde. Doch het dorpsbestuur meende het recht te hebben om hierover te beslissen, en beval de vrouw, haar zoon bij den »nationaal predikant» ter leering te zenden, omdat deze volgens de wet hier alleen het recht toe heeft. De vrouw appelleerde toen bij de opperste rechtbank, die te Lausanne zit, maar ook deze sprak zich tegen haar uit. Wanneer dit doorgetrokken wordt, zou men de moeder dus door de politie moeten dwingen, om haar kind naar de officiële catechizatie te doen gaan.

Van het Zendingstation te Nalolo schreef de heer Béguin, dat eene der aangenaamste godsdienstoefeningen die is, welke elken dag bij het opkomen der zon plaats heeft. Dan komen de meeste schoolkinderen, en een 50-tal volwassenen. Deze heidenen kunnen hierin zelfs ten voorbeeld strekken voor vele Christenen, — waartoe nog maar weinigen onder hen behooren. Des morgens is het daar namelijk dikwijls zeer koud, dat de stad er is voor die dungeklede menschen, die geen dikkere kleeding tot hun beschikking hebben. Ja nog erger, als er door den regen overstromingen plaats hebben, moeten zij soms tot op het middel door het water waden, meer dan een kwartier lang, om aan het station te komen. Nu wordt deze morgen dienst niet zoo druk bezocht als later op den dag, maar toch is er altijd een voldoende aantal aanwezig.

De Muzelmannen van Bombay hebben onlangs eene vergadering gehouden, waarop zij sterk geprotesteerd hebben tegen de mishandelingen en moorden die de Europeesche Mohammedanen of Turken tegen de Armeniërs gepleegd hebben. — In de laatste tijden spreekt men echter weer van tekenen van smeulend fanatisme in Engelsch-Indië.

Gedurende den oorlog voor de Doode Zee een kleine stoomboot van 't noorden naar 't zuiden, speciaal met het doel om het Turksche garnizoen van zestienhonderd man, dat te Kerak ligt te approviandeeren. Kerak is het oude Kir-Moab, de vestingstad der Moabieten, waarvan de Bijbel meldt. Daardoor kon men, nadat men per rijtuig uit Jeruzalem naar de Doode Zee gereisd was, Kerak binnen 24 uur bereiken. Men had nog al moeite om dit lichte bootje op dit zoute water vast en varende te houden, en moest het met zware staven lood ballasten.

In Canada heeft de regeering eene wet afgekondigd om alle onbetamelijke aanplakbiljetten in straten en op pleinen te verbieden. Het op de post doen, aanplakken of tentoonstellen in de straten, pleinen of publieke plaatsen in elke stad of plaats, van geillustreerde aanplakbiljetten en geschriften teneinde tentoonstellingen, theaters of opera's aan te kondigen, waarop naakte of half naakte menschelijke figuren zijn afgebeeld, is verboden. Sensatie-verwekkende aanplakbiljetten met afbeeldingen erop van moord-aanslagen of moorden, of van menschen gebukt makende van vuurwapenen, messen of andere aanstootelijke of doodelijke wapenen; voorstellende daden van geweld, ontsnapte veroordeelden of dergelijke in gevangnissen of rechtsplegingen; of eenig ander aanplakbiljet, van zoodanigen aard om ongeduld en misdaad te bevorderen en er gemeenzaam mede te maken, — is verboden op boete van vijftig dollars voor iedere overtreding of een maand straf in de algemeene gevangenis. Ieder beambte der politie of rechter is verantwoordelijk voor het nakomen van dit bevel. Alle overtreders moeten gestraft of gevangen genomen worden, en al het gedrukte wordt verbeurd verklaard en vernietigd. — Deze wet spreekt dus zeer duidelijk en is niet te onduidelijk, zou men zeggen. Zouden we nu weer aan een ander uiterste komen?

Uit Buenos-Ayros komen ontzettende berichten over handel in meisjes, waarvan drie a viermaal 's jaars geheele transporten uit Oostenrijk, Hongarije, Duitschland en ook Zwitserland worden aangevoerd om in Amerika geleverd te worden tot misdadige doeleinden. Deze mishandeling van zulke wezentjes moet ook allerverschrikkelijkst zijn, zelfs dieren onwaardig. Hoe 't mogelijk is, dat zulke menschenhandel nog aan de oogen en handen van een waakzaam toezicht ontsnapt! Er moet ondanks alle wetten nog vreeselijk geknoeid kunnen worden.

C. M.

Een fabrikant te Dresden bemakte aan de stad f216000 om er eene Protestantse kerk voor te bouwen. Teneinde echter uitstellen te voorkomen bepaalde hij tevens, dat binnen vijf jaren na zijn overlijden de eerste steen moest gelegd zijn, want anders — moest het geld voor een Roomsche kerk bestemd worden!

Van 1890 tot 1894 gingen in Noord-Duitschland 1876 Joden en 15572 Room-

sehen over tot de Evangelische kerk; in Zuid-Duitschland 162 Joden en 1430 Roomschen. Omgekeerd gingen van de Evangelische kerk in N. Duitschland 54 personen tot het Jodendom over, en 1757 tot de Roomschen; in Zuid-Duitschland 7 tot de Joden en 2794 tot de Roomschen.

Men berekent, dat in N. Amerika van 1893 tot 1896, gedurende den gedrukten toestand van den arbeid, 190 miljoen dollars, of 300 miljoen gulden, aan ondersteuning en liefdadigheids-inrichtingen is ten geschenke gegeven.

Onlangs was in Utah en Wyoming het versch gevallen regenwater zoo zout, dat de kleederen, die er nat van waren, na gedroogd te zijn, er als wit gepoederd uitzagen. Die regenbui duurde twee uren over een vlakte van verscheidene vierkante mijlen. In de Evanston viel 1200 kilo op den vierkanten kilometer, en toen de zon begon te schijnen, nadat de bui opgetrokken was, zag de stad er uit, alsof het gesneeuwd had. Men gist, dat dit water door een hoos is opgenomen uit het nabij zijnde Zoutmeer, waarvan het water nog sterke zoutgehalte heeft dan de Doode Zee, en dat 5300 vierkante mijlen groot is.

In Frankrijk is het lucifers-maken een staatsmonopolie. Het aantal houten en wassen lucifers bedraagt bijna 28000 miljoen. De onkosten bedragen ruim 7 miljoen francs, en de ontvangsten ervoor ruim 27 miljoen, — zoodat de staatskas er een potje van maakt van ruim 20 miljoen francs.

Te Neuville, in Frankrijk, is de drukkerij van de Karthuiszermooiken, waar alle godsdienstige en klooster-boeken voor alle leden van de Karthuiszermooiken, die over de wereld verspreid zijn, worden gedrukt. De boeken kunnen niet gekocht worden, zegt men; zij worden alleen aan leden der orde afgegeven. Het zijn zeer franse boeken, op fijn handwerkpapier met het watermerk der orde gedrukt, van het grootste tot het kleinste formaat, rood of blauw, en met initialen versierd. De monniken van dit klooster gieten ook zelf hun letters, en binden tevens hun boeken in. Kortom zij doen alles, wat tot het vak behoort. Zij maken ook de teekeningen voor de letters, houtsneden en lichtdrukken.

Chicago telt thans reeds 1,200,000 zielen, 26 spoorwegen loopen er samen. De stad heeft 3000 fabrieken en bijna 6000 groot-handelaars, welke laatste alleen aan 125,000 menschen werk verschaffen.

Boek aankondiging.

»Hong uit de Steenrots.» Christelijke Scheurkalender, 1898. Uitgever G. M. Klemker & Co. te Goes.

De heer Klemker zendt ons reeds het Proefschild voor zijn Scheurkalender; voorstellende, op de zijstukken: een herder met zijn kudde, die zijn gevonden schaap draagt; en den Farizeër met den tollenaar in den tempel. De figuren zijn duidelijk, de kleuren variatie is als mozaiek. — Voorts zal de Kalenderblok een blikken dekstuk hebben; de blaadjes zullen geperforeerd zijn, zoodat zij netjes kunnen afgenomen worden; men kan den Kalender zoowel zetten als opvangen enz. De Uitgever zegt, dat de inhoud weder »in boeienden stijl geschreven zal zijn en een gezonden, Christelijken, zuiver Bijbelschen geest aemt.» En dan krijgt de intekenaar nog een groote fijne Chromolithografie van H. M. de Koningin. Alleszins aanbeveling dus om zich dezen Kalender aan te schaffen. We wenschen den Uitgever van harte ruime intekening toe, tot aanmoediging voor zijn ijer.

Christelijke Scheurkalender »Een Lamp voor den Voet» voor het jaar 1898. Bewerkt door E. J. Veendaal. Uitgever Ph. Zalsman te Kampen. Prijs 40 cent.

We ontvingen reeds het schild ook voor dezen Kalender, bereids de derde jaargang van de Zalsmans-uitgave. Het stelt 1 Samuel 16: 13 voor; Samuel in tegenwoordigheid van Isai David zalvende. Een liet tooneeltje, met sprekende, nette figuren. Het blok wordt gedekt door een chromolithografisch portret van H. M. de Koningin, in mooi gouden lijst met kroon. Een bloemstak illustreert het schild verder links. De schakeering en frisheid der kleuren valt terstond in het oog. De naam E. J. Veendaal als schrijver is genoeg bekend, om den inhoud der blaadjes te waarborgen. Een premie wordt er aan toegevoegd, bestaande in »De Schuldnaap» door J. Witmond voor 30 cents in plaats van 75. Alles dus om te recommeren. Vinde de uitgever veel aftrek van deze uitgave. De Scheurkalender maakt in onzen tijd steeds meer een aanmerkelijk element uit van huis-godsdienst en -onderwijs; en vele Kalenders zijn eer verderfelijk dan onderhoudend of stichtend, dus in geen deele »Christelijk» te noemen.

C. M.